

1. Het Rode Kruis

Het Rode Kruis is de grootste humanitaire organisatie ter wereld. Met 100 miljoen leden en vrijwilligers in 192 landen verleent het belangeloos en onpartijdig bijstand aan mensen in nood, bij rampen en in oorlogsomstandigheden. De organisatie werd opgericht door Henri Dunant, een Zwitserse bankier en filantroop. Hij was persoonlijk getuige geweest van de afschuwelijke taferelen na afloop van de slag bij Solferino, tussen Frankrijk en de Oostenrijk-Hongaarse dubbelmonarchie. Duizenden gewonden bleven achter op het slagveld, slechts bijgestaan door enkele lokale vrijwilligers, zodat velen onnodig stierven. In 1862 publiceerde Dunant een boek over zijn ervaringen, waarin hij ook zijn ideeën gestalte gaf inzake de oprichting van een internationale humanitaire organisatie. Op een door hemzelf georganiseerde conferentie in Genève wist hij zestien Europese landen achter zijn plannen te verenigen. De conferentie eindigde op 29 oktober 1863, en dit wordt wel gezien als de oprichtingsdatum van het Rode Kruis. Een jaar later krijgt de organisatie formeel gestalte. Alle aangesloten landen zetten hun eigen afdelingen op. Die kunnen tamelijk autonoom opereren, in coördinatie met het hoofdkantoor, dat zich nog steeds in Genève bevindt.

Het symbool van de organisatie - een rood kruis op een wit vlak - is een spiegeling van de Zwitserse vlag. In een aantal landen is het symbool vervangen door de Rode Halve Maan of het Rode Kristal. Een internationale conventie garandeert dat het de drager van een van deze symbolen de vrije doortocht wordt verleend ten einde zijn menslievende en levensreddende taken uit te kunnen voeren.

Afb. 1 Drie symbolen van het Rode Kruis

Spanje was een van de landen die op die eerste bijeenkomst in Genève aanwezig waren. Dit leidde al snel tot de oprichting van een Spaanse afdeling, en wel op 6 juli 1864. In 1926 was dat 62 jaar geleden, en dit wat ongewoon aandoende aantal jaren was de aanleiding om een serie postzegels op te dragen aan het *Cruz Roja Española*. De uit maar liefst 24 zegels bestaande serie telde een aantal exemplaren voor de gewone post en een aantal voor de inmiddels in opkomst zijnde luchtpost. De zegels waren slechts drie dagen frankeergeldig, en er bleven dan ook grote aantallen onverkocht. Ik zal deze serie in het vervolg de *basisserie* noemen.

Middels een aantal opdrukken beleefde deze basisserie echter een jaar later een reïncarnatie in de vorm van een reeks van maar liefst 53 zegels voor het jubileum van koning Alfonso XIII: de *jubileumserie*. Ook hier waren er weer zegels voor de gewone post en de luchtpost. Ik zal in het vervolg aan het totaal refereren als de *complete serie*. In de *Edifil Especializado* (2020) catalogus beslaat hij de nummers Ed.325 t/m 401, in totaal 77 zegels, en er worden 25 pagina's aan gewijd.

Alsof dit nog niet genoeg was verscheen er een aangepaste versie van de basisserie in vijf Afrikaanse gebieden, die aan het begin van de vorige eeuw nog tot

de Spaanse invloedssfeer behoorden: Cabo-Juby, Guinea Española, Zona Protectorado Español (Marokko), Sahara Español en Tanger (Correo Español). Als we de in totaal 66 zegels van deze vijf uitgiften ook in beschouwing nemen dan komen we uit op 143 exemplaren. Alles bij elkaar is hier vrijwel zeker sprake van de langste reeks gelegenhedszegels die Spanje ooit uitgaf.[1]

Deze totale reeks van uitgiften, in zijn diverse gedaanten, wil ik in het vervolg nader bekijken. We zullen dan tevens aandacht besteden aan de vele proeven, tandings- en kleurvarianten, en de onvermijdelijke fouten die zijn opgetreden bij met name de uiteenlopende opdrukken van de Alfonso XIII jubileumvariant.

2. De serie van 1926

Het initiatief tot de serie kwam niet van de posterijen maar van het Spaanse Rode Kruis zelf. Dit had enorme financiële offers gebracht in verband met de strijd van het Spaanse leger in Marokko, waar het land rond 1920 verschillende omstrede protectoraten bezat. Als gevolg van haar humanitaire optreden waren rond 1925 alle middelen van de organisatie uitgeput. De Spaanse autoriteiten hadden kennelijk begrip voor de situatie. Dus werd bij koninklijk decreet van 12 oktober 1925 bepaald dat er een serie postzegels diende te worden geproduceerd waarvan de opbrengst uit de verkoop die nood enigszins zou moeten lenigen. Ze zouden op 1 maart 1926 aan de loketten moeten verschijnen, en dan gedurende drie dagen frankeergeldig blijven. In februari 1926 werd de productie echter uitgesteld tot medio juni, zij het dat eraan werd toegevoegd dat er ook een versie zou verschijnen in vijf Afrikaanse gebieden. Op 17 april en 26 mei verschenen dan nog decreten waarin werd aangegeven op welke postkantoren de zegels zouden worden verkocht en onder welke condities. Op 11 juni werd tenslotte de definitieve verschijningsdatum bepaald op 15 september. De laatste dag van frankeergeldigheid was dientengevolge 17 september.

De zegels zouden om niet aan de postale autoriteiten worden overgedragen, en die zou ze vervolgens gedurende drie dagen voor frankering via de postkantoren aanbieden. Wat overbleef na het verstrijken van de geldigheidstermijn zou te koop blijven voor de verzamelaars. De bekende Madrileense postzegelhandelaar Manuel Gálvez opereerde daarbij als agent. De helft van de opbrengsten van de restanten was bestemd voor het Noodfonds voor de Wezen van Postambtenaren, tot een maximumbedrag van 150.000 peseta's. Wat hierna nog restte was voor het Spaanse Rode Kruis zelf. Zo op het oog geen slechte zaak voor *Correos*. Minder duidelijk is wat er voor het Rode Kruis overbleef.

Deze uitgifte werd dan, na de Quijote-serie van 1905 en de UPU-serie van 1920, de derde gelegenhedsuitgifte van de Spaanse posterijen. Hij bestond uit 13 zegels voor de gewone post, 10 voor de luchtpost alsmede een toeslagzegel voor spoedbestellingen. De productie vond plaats bij Waterlow & Sons in Londen; de drukplaten werden na afloop vernietigd. De zegels werden gedrukt in vellen van 10 bij 10 exemplaren, uitgevoerd in lijntanding 12½. Ze verschenen op woensdag 15 september 1926 aan de loketten. De frankeergeldigheid liep tot en met de vrijdag erop, in totaal dus een luttele drie dagen. De restanten kwamen terecht bij de filatelieloketten en vervolgens bij de handel. Daar liep het echter geen storm: de hoogste waarden van de serie waren zelfs nog voor de oorspronkelijke frankeerwaarde te koop bij de filatelieloketten tot aan 1953, 27 jaar na dato.

Als thema voor de zegels van de gewone post koos men opvallend genoeg geen afbeeldingen die rechtstreeks aansloten bij het voornaamste doel: steun

betuigen het Rode Kruis. Het werden portretten van de koninklijke familie: koning Alfonso XIII, koningin Victoria Eugenia, en drie van hun zes kinderen. Deze keuze zou zoals we zullen zien korte tijd later overigens goed van pas komen. Het Rode Kruis kwam er echter qua beeld bekaaid of, met een uitgespaard kruisje in wit, of in de kleur van de zegel; zelfs geen rood. De afbeeldingen waren gebaseerd op foto's vervaardigd door de toentertijd fameuze Madrileense society fotograaf Antonio Cánovas del Castillo y Vallejo, die opereerde onder het pseudoniem Dalton Kaulak.

Afb. 2 Antonio Cánovas del Castillo alias Kaulak

Hieronder staan de zes verschillende types met de bewuste portretten. Ik duid ze aan met de letters A t/m F. Op geen van de zegels staat de landsnaam. Maar dat wordt goedge maakt doordat er prominent 'LA CRUZ ROJA ESPAÑOLA' ('het Spaanse Rode Kruis') op staat. Centraal staat de koninklijke kroon, en we treffen ook het woord 'CORREOS' ('post') aan. Op de onderrand verschijnt de naam van de drukker.

A. Afgebeeld zijn de prinsessen Cristina (1911-1996) en Beatriz (1909-2002), hier dus 15 en 17 jaar oud. Beiden zouden op jonge leeftijd trouwen met Italiaanse edellieden, en deze ruim overleven. Frankeerwaarden 1, 15 en 30 céntimos.[2]

Afb. 3 Cristina en Beatriz (Ed.325, 329, 332)

B. Koningin Victoria Eugenia (1887-1969). Zij was een nicht van de Engelse koning Edward VII, en een kleindochter van koningin Victoria, wier portret te vinden is op de allereerste postzegel ooit: de Penny Black. Victoria trouwde op haar 19e met de een jaar oudere Alfonso, die ze tijdens een etentje op Buckingham Palace had ontmoet. De koningin is hier voor de gelegenheid gehuld in een verpleegsteruniform, dat is voorzien van een (rood?) kruis. Of ze daadwerkelijk aan een ziekenhuisbed heeft gestaan of het uniform slechts voor de *photo shoot* aan had getrokken is mij niet bekend. Frankeerwaarden 2 en 50 céntimos.

Afb. 4 Victoria Eugenia als verpleegster (Ed.326, 334)

C. Wederom Victoria Eugenia, maar nu meer koninklijk uitgedost. Frankeerwaarden 5 en 40 céntimos, en 4 peseta's.

Afb. 5 Victoria Eugenia (Ed.327, 333, 336)

D. Driemaal Alfonso, prins van Asturias (1907-1938), de beoogde troonopvolger. Er zou overigens geen Alfonso XIV komen. Na het aftreden van de koning in 1931 vertrok het gezin naar het buitenland. De kroonprins verongelukte met zijn bolide in 1938 in Miami, en zijn jongere broer Juan werd in zijn plaats de troonpretendent. In 1939 nam dictator Franco het roer over als staatshoofd. Na diens dood in 1975 werd het koningshuis in ere hersteld, en trad Juan Carlos I aan, Juan's oudste zoon en dus een neef van de hier afgebeelde Alfonso. Frankeerwaarden 10 en 20 céntimos, en 1 peseta.

Afb. 6 *Infante* Alfonso (Ed.328, 330, 335)

E. En natuurlijk koning Alfonso XIII (1886-1941) zelf, uiteraard op de hoogste waarde van de serie. Door het vroege overlijden van zijn vader, Alfonso XII, was hij reeds bij zijn geboorte koning. Op zijn 16e trad hij daadwerkelijk aan. Na een referendum in 1931, waarbij voor de Republiek werd gekozen, trad hij vrijwillig terug. Vanuit het buitenland zocht hij echter steun tegen de Republiek, met name bij de fascistische *duce* Mussolini. Na het uitbreken van de Burgeroorlog in 1936 gaf Alfonso openlijk

steun aan Franco en de Nationalisten. De *generalísimo* liet de ex-koning echter vallen toen duidelijk werd dat die verwachtte na de overwinning van de Nationalisten terug te kunnen keren als vorst. Alfonso stierf in 1941 in een luxehotel in Rome. Frankeerwaarden 25 céntimos en 10 peseta's.

Afb. 7 Alfonso XIII (Ed.331, 337)

F. Tenslotte was er een toeslagzegel voor per expresse zendingen ('CORRESPONDENCIA URGENTE'), met een waarde van 20 céntimos. Op deze zegel staat de complete koninklijke familie afgebeeld, met alle zes kinderen. Onder de kroon staat nu tevens het wapen van Spanje. Ook voor deze gravure had een foto van Kaulak tot voorbeeld gediend.

Afb. 8 Koninklijke familie (Ed.338)

Naast deze 14 zegels waren er 10 zegels voor de luchtpost. Na de 'CORREO AEREO' ('luchtpost') opdrukken op zes waarden van de permanente *Medallón*-serie uit 1920 waren dit de eerste specifieke luchtpostzegels die Spanje uitgaf. Voor de luchtpostzegels werden twee verschillende ontwerpen gemaakt, geïnspireerd op historische vluchten, die eerder in 1926 hadden plaatsgevonden. Dat was dus vers van de pers. Ook bij deze afbeeldingen was de connectie met het Rode Kruis zelf dus ver te zoeken. In tegenstelling tot de zegels voor de gewone post zijn deze beide ontwerpen in twee kleuren uitgevoerd, het inmiddels klassieke type van een kader met een afbeelding in contrasterende kleuren, dat reeds werd toegepast bij type F.[3] Voor het eerst bij een tweekleurenuitvoering is de afbeelding binnen het kader niet zwart. Op elk van de zegels staat een kruisje in de kleur van het kader. En we zien weer het gekroonde wapen van Spanje, en als symbool van de luchtvaart een gevleugelde propeller.

G. Vijf zegels van de serie tonen een vliegboot van het type Dornier Do J, kennelijk begonnen aan een landing op zee. Met dit toestel werd tussen 22 tot 26 januari 1926 de eerste trans-Atlantische vlucht gemaakt van Palos in Zuidwest Spanje naar Buenos Aires. Een van de piloten was Ramón Franco; inderdaad, een broer-van. Het bewuste vliegtuig had de naam 'Plus Ultra', Latijn voor: 'Steeds Verder'. Dit is overigens ook de wapenspreuk van Spanje zelf.[4] Voorts staat er linksonder

'CORREO AEREO' ('luchtpost'). Frankeerwaarden 5, 10, 25 en 50 céntimos, en 1 peseta.

Afb. 9 Dornier Do J 'Plus Ultra' (Ed.339, 340, 343, 346, 347, 337)

Het betreffende vlieg- annex vaartuig bevindt zich nog steeds in Argentinië, en kan daar worden bezichtigd.

Afb. 10 Dornier Do J 'Plus Ultra' in Buenos Aires

H. De overige vijf zegels zijn opgedragen aan de tocht gemaakt door een Spaans eskader dat vloog van Madrid naar Manilla. Het bestond uit drie toestellen van het type Breguet XIX, die vertrokken op 5 april 1926. Na een tocht van vijf weken, waarbij onder meer Cairo, Karachi, Calcutta en Bangkok werden aangedaan, bereikte men op 11 mei de Filipijnse hoofdstad. Dat is dus slechts vier maanden voor het uitkomen van deze zegels. De goede afloop van dergelijke vluchten was in die tijd verre van zeker, dus men vraagt zich af of er een Plan B was voor het ontwerp. Het eskader was genoemd naar Juan Elcano, die in 1486 samen met Ferdinand Magalhães als eerste de wereld was rondgezeild. Op deze zegels is een vliegtuig van het bovengenoemde type afgebeeld, alsmede een kaart van de gevolgde route. Alhoewel ook deze vijf zegels evident voor de luchtpost bedoeld waren, en qua frankeerwaarden precies passen tussen de andere vijf, vermelden ze slechts 'CORREOS'. Een foutje? Frankeerwaarden 15, 20, 30 en 40 céntimos, en 4 peseta's.

Afb. 11 Breguet XIX en routekaart (Ed.341, 342, 344, 345, 348)

Ook van dit toestel zijn exemplaren behouden gebleven, die in het museum te bewonderen zijn.

Afb. 12 De Breguet XIX

3. Postaal gebruik van de serie

Men kan zich afvragen of het aantal zegels waaruit de serie was samengesteld niet wat overdreven was, en vooral gericht op het genereren van zoveel mogelijk inkomsten voor het goede doel. Echter, als men een splitsing maakt tussen de zegels voor de gewone post (14 waarden) en de luchtpost (10 waarden), dan past dit volstrekt in het uitgiftenbeleid dat gevolgd werd sinds de introductie van de peseta. Als we de vijf luchtpostopdrukken van 1920 op de lopende *Medallón*-serie buiten beschouwing laten, dan zijn er tussen 1872 en 1926 13 series verschenen, 10 permanente en drie gelegenheidsseries. Ze bestaan alle uit minimaal 10 en maximaal 16 zegels. De frankeerwaarden lopen steeds van 1 of 2 céntimos tot 10 peseta's, met ongeveer dezelfde tussenstappen. En dit zou nog geruime tijd het uitgiftepatroon blijven. Aan de andere kant lijken 10 luchtpostzegels, met waarden tussen 5 céntimos en 4 peseta's, wel wat veel van het goede. De luchtpost was nog maar nauwelijks op gang gekomen, en er waren meer nationale dan internationale verbindingen.

De negen frankeerwaarden in tabel 1 corresponderen met de meest voorkomende tarieven die golden in 1926. Dat maakt met name de pesetawaarden lichtelijk suspect, zeker waar het een gelegenheidsserie betreft die slechts drie dagen frankeergeldig was.

TARIEFSOORT	LOCAAL	BINNENLAND	BUITENLAND
DRUKWERK	0,05	0,02	0,10
KRANTEN/TIJDSSCHRIFTEN	0,05	0,05	
BRIEFKAART	0,15	0,15	0,25
BRIEF	0,15	0,25	0,40
AANTEKENEN	0,30	0,30	0,40
PER EXPRESSE	0,20	0,20	
LUCHTPOSTTOESLAG/20GR		0,50	0,50

Tabel 1. Posttarieven in peseta's anno 1926

Gezien de ultrakorte frankeergeldigheid van de Rode Kruisserie kan men deze niet zien als een serieuze postale uitgifte, in de eerste plaats bedoeld voor de voorfranking van poststukken. Er was in dit geval dus zeker sprake van een vorm van geprogrammeerde 'liefdadigheid', met de verzamelaars als doelgroep, en niet het gewone publiek. De serie wordt dan ook wel gezien als de eerste speculatieve uitgifte van de Spaanse posterijen. Echt gelopen, juist gefrankeerde poststukken met een datum uit de geldigheidsperiode zijn dan ook schaars. Dat verklaart de cataloguswaardering voor gestempelde exemplaren: die is gelijk aan die voor ongebruikt met plakker, het logische plafond voor een losse gebruikte zegel. Het leeuwendeel van de gestempelde zegels die langskomen heeft een onleesbare datum of is evident op verzoek afgestempeld.

Er was voor de gelegenheid een tiental speciale stempels vervaardigd, die beschikbaar waren op de postkantoren in Madrid (6 verschillende), Barcelona (2), Sevilla en Larache (Marokko), de laatste twee luchtpoststempels. Een overzicht ervan is te vinden in de *Edifil Especializado* (2020:69). Vier voorbeelden van Madrid staan in afbeelding 13. Of de fragmenten waarop deze zegels zich bevinden afkomstig zijn van echt gelopen stukken waag ik te betwijfelen. In elk geval zullen de drie stempels links wel aan het filatelieloket zijn geplaatst: ze lijken 'te mooi om waar te zijn'. Alleen het luchtpostexemplaar kan wel overtuigen.

Afb. 13 Vier speciale afstempelingen

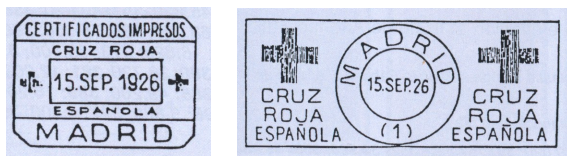
Een gelopen stuk, bewerkt met het speciale 'Valores declarados' ('aangetekende waarde') Rode Kruisstempel, is te vinden in afbeelding 14. Met de complete serie erop is dit ontegenzeggelijk een puur filatelistisch stuk. Hij is bovendien verstuurd aan een postzegelhandelaar in San Sebastian, die hem vervolgens in de etalage zal hebben gezet. Op dit tamelijk chique adres, recht tegenover de kathedraal, zit inmiddels een schoonheidssalon. *Sic transit gloria filateliae*.

Afb. 14 Filatelistische brief 15 september 1926

De brief in afbeelding 15 is eveneens voorzien van de complete serie, en lijkt daarom niet minder filatelistisch dan de voorgaande. Maar niets is minder waar. Hij diende voor het verzekerde transport van maar liefst 35.000 peseta's naar een adres in Erkner (Duitsland). Daarvoor was het tarief 0,15 voor elke 300 peseta's. Het totaal daarvoor was dan $117 \times 0,15 = 17,55$ plus 0,25 voor de aantekening = 17,80. Daar kwam dan nog bij het reguliere briefporto, en dat was 0,25 voor de eerste 20 gram. Vermoedelijk woog deze envelop aanmerkelijk zwaarder. Het totaal af te dragen bedrag was dan (minstens) 18 peseta's en 5 céntimos. Tellen we de frankeerwaarden van de 14 zegels van de serie bij elkaar, dan komen we op 17 peseta's en 18 céntimos. Dat zal de loketbeambte, die op die dag vast wel meerdere complete series heeft verkocht, ongetwijfeld geweten hebben zonder de telmachine te hebben hoeven gebruiken. Dat is dus 87 céntimos te kort. En we zien dan nog voorbij aan het feit dat er een expresse zegel op zit van 20 céntimos. Die is waarschijnlijk slechts voor zijn waarde meegerekend, want het stuk lijkt niet met spoed besteld. Tenslotte treffen we hier maar liefst vier verschillende speciale Rode Kruisstempels van Madrid aan waaronder de twee nog niet getoonde en uiteraard de aanteken- en aangetekende waarde stempels, gezet op de laatste dag van hun geldigheid.

Afb. 15 Brief met aangetekende waarde 15 september 1926

Deze laatste brief dient dus beschouwd te worden als niet filatelistisch, maar post met zegels van deze serie, tot het juiste tarief gefrankeerd en van een gewone afstempeling voorzien is schaars. Het reguliere luchtpoststempel van Sevilla op de luchtpostzegel van 4 peseta's in afbeelding 16 dateert van 22 april 1929, tweeënehalf jaar na afloop van de geldigheid, en is dus vermoedelijk gezet door een welwillende postbeambte. Komt de zegel van een echt gelopen stuk, dan is hij door de mazen van het net geslipt.

Afb. 16 Welwillendheidsafstempeling (?) 22 april 1929

De brief in afbeelding 17 werd op 15 september 1926 verstuurd uit Barcelona. Het is dus in wezen een FDC. Ook de aankomst te Madrid, op 17 september, is nog precies binnen de geldigheidsperiode. Het stuk is weliswaar gestuurd door een postzegelhandelaar aan een andere, maar heeft verder niets van maakwerk. De betaalde porto is precies volgens de voorschriften: 25 céntimos voor een enkelvoudige brief + 30 céntimos voor aantekenen + 20 céntimos voor per expresse. De envelop is netjes geopend, en heeft dus ongetwijfeld ook correspondentie bevat.

Afb. 17 Echt gelopen binnenlandse brief 15 september 1926

Ook binnen de termijn afgestempeld is de brief in afbeelding 18. Hij is ook gefrankeerd met twee exemplaren van de 25 céntimos. Dat is in precies het dubbele van het dan geldende tarief voor een enkelvoudige brief, dus wellicht was hij zwaarder dan 20 gram. Het stempel is de gebruikelijk CDS van Barcelona, en keurig op dag twee van de driedaagse geldigheidsperiode gezet.

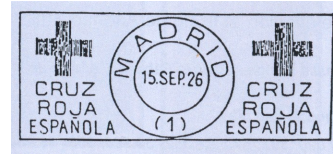
Afb. 18 Echt gelopen binnenlandse brief 16 september 1926

Alhoewel niet per se maakwerk, is de bief in afbeelding 19 meer filatelistische van aard dan de twee voorgangers. Hij werd op 16 september 1926 verstuurd, wederom vanuit Barcelona, nu naar een adres in Brussel. We zien drie verschillende Rode Kruis luchtpostzegels en vier exemplaren van de gewone post. Dit brengt de totale frankeerwaarde op 1 peseta 22 céntimos, ruim voldoende voor aangetekende verzending: 80 céntimos zou in dit geval voldoende zijn geweest. Deze kolonel kreeg vermoedelijk wel veel post.[5]

Afb. 19 Echt gelopen internationale brief 16 september 1926

De kaart in afbeelding 20 is weer van een onverdachte soort. Hij werd gestuurd op 15 september, van Madrid naar Philadelphia (U.S.A.). De luchtpostzegel is aangebracht op de voorzijde, verplicht rond 1900 en 26 jaar later kennelijk nog steeds niet in ongebruik geraakt. De afstempeling vond plaats middels een van de zes speciale stempels die in Madrid beschikbaar waren. In de tekst op de achterzijde geeft de afzender uitleg over welke zegelwaarden voorkwamen in de complete Rode Kruisserie. Een kaartje dus van een verzamelaar aan een verzamelaar overzee. Naar ik meen is wel de verkeerde zegel opgeplakt. Het tarief was 25 en niet 20 céntimos, maar de bezorger heeft een oogje togedaan.

Afb. 20 Ansichtkaart met 20 céntimos 15 september 1926

4. De koloniale uitgiften

Als eerder vermeld werden er tegelijkertijd met de serie voor de Spaanse post versies uitgegeven voor het eerder genoemde vijftal gebieden in Afrika waarover Spanje rond die tijd de scepter zwaaide. Er werd regelmatig oorlog gevoerd, met een grote humanitaire tol. De zegeluitgifte was zoals we al eerder meldden dan ook vooral tot stand gekomen ter leniging van de nood die was ontstaan bij het Spaanse Rode Kruis dat de slachtoffers van die koloniale strijd bijstond. Het verschijnen van lokale versies voor deze gebieden lijkt dus zeker gerechtvaardigd.

Het ging hier uitsluitend om de zegels voor de gewone post. Deze werden voorzien van een opdruk met de naam van het betreffende gebied. Een verder verschil was dat de zegels weliswaar dezelfde afbeeldingen vertoonden, maar werden gedrukt in een andere kleur. Twee gebieden – Spaans Guinea en Spaanse Sahara – kregen geen zegels voor de waarden 1, 2 en 20 céntimos. Anderzijds kwam er voor deze gebieden wel een zegel voor de waarde 60 céntimos, die in de basisreeks ontbrak. Deze zegel is van het type E, met het portret van de koning. In tabel 2 staan de kleuren aangegeven per frankewaarde, in mijn vertaling (c = céntimo, p = peseta). Verder bestaat er een aantal proeven in nog weer andere kleuren, waarop we nog terugkomen.

WAARDE	KLEUR SPANJE	KLEUR GEBIEDEN	KLEUR PROEVEN
1c	Zwart	Oranje	Zeeblauw
2c	Hemelsblauw	Roze	
5c	Paarsbruin	Donkerbruin	
10c	Groen	Donkergroen	
15c	Zwartblauw	Paars	
20c	Paars	Paarsbruin	
25c	Karmijn	Roodkarmijn	Oranje
30c	Blauwgroen	Olijfgroen	Paars
40c	Blauw	Lichtblauw	Groen, Rood
50c	Oranje	Roodbruin	Mauve
60c		Groen	
s1p	Leikleur	Vermiljoen	Lichtbruin
4p	Rozekarmijn	Bruingeel	Blauw
10p	Bruin	Paars	Groen, Donkergroen

20c (Urgente)	Lila + Bruin	Blauw + Zwart	Groen + Zwart Paars + Zwart
------------------	--------------	---------------	--------------------------------

Tabel 2. Kleuren van de zegels voor de gewone post

In de onderstaande reeks afbeeldingen treft men alle 15 waarden die bij de koloniale versie voorkomen, drie zegels per gebied. De opdrukken werden vervaardigd bij de Staatsdrukkerij F.N.M.T., die bij hoge uitzondering niet verantwoordelijk was voor de productie van de zegels zelf. De toegepaste techniek is de galvanoplastiek. De getoonde zegels van het protectoraat Marokko ('Zona Protectorado Español') zijn gestempeld, en wel op 16 september 1926 in de hoofdplaats Larache, waar tevens een vliegveld was. Naar ik aanneem zijn de betreffende stempels op verzoek gezet. Niets wijst op een regulier gebruik ter plekke van deze zegels. Ik vermeld de namen van de vijf gebieden zoals ze op de zegels staan.

A. Cabo-Juby, Guinea Español, Zona Protectorado Español

Afb. 21 Cristina en Beatriz

B. Correo Español Tanger, Sahara Español

Afb. 22 Victoria Eugenia als verpleegster

C. Cabo-Juby, Guinea Español, Zona Protectorado Español

Afb. 23 Victoria Eugenia

D. Sahara Español, Correo Español Tanger, Cabo-Juby

Afb. 24 *Infante Alfonso*

E. Zona Protectorado Español, Guinea Español, Sahara Español

Afb. 25 *Alfonso XIII*

F. Correo Español Tanger

Afb. 26 *Koninklijke familie*

In *Iberia* 132 (2020) verscheen een bijdrage van Hans Vinkenburg, waarin hij twee enveloppen toont die gericht zijn aan *Casa Filatélica Galé* te San Sebastián, dezelfde bestemming als de envelop in afbeelding 18 hierboven. Op beide stukken bevindt zich de complete serie van 12 zegels met de opdruk 'Sahara Español' en met verschillende afstempelingen van de hoofdplaats Río de Oro. In het artikel wordt overtuigend aangetoond dat deze stempels onmogelijk aldaar kunnen zijn gezet. De stukken zijn dan ook naar alle waarschijnlijkheid in Madrid gefrankeerd, gestempeld en gepost. Op verzoek van de handelaar zijn ze korte tijd 'achtergehouden', zodat het aankomststempel in overeenstemming zou zijn met de duur van de verzending uit Noord-Afrika. In feite hebben ze Spanje dus nooit verlaten. Voor de afstempelingen op de losse zegels, als die van Larache in afbeeldingen 19, 21 en 23 geldt vermoedelijk hetzelfde. Het stuk in afbeelding 18, hoe filatelistisch ook, heeft neem ik aan wel een correcte postale weg bewandeld.

5. *Proeven*

In tegenstelling tot veel andere landen zijn van nogal wat Spaanse uitgaven de drukproeven in handen van verzamelaars beland, met name na het jaar 1900. Dat kan zijn in de vorm van ongetande zegels, zegels in proefkleuren, zegels met de opdruk 'SPECIMEN' of 'MUESTRA' (proef, monster), en zegels met het nummer '000.000' op de gonzijde. In de meeste andere landen waren proeven slechts in gebruik bij het productieproces. Een zeker aantal werd tevens ter documentatie gezonden aan het archief van de Union Postale Universelle (UPU) te Bern. In Spanje was het ook wel gebruikelijk om ze aan de postkantoren te sturen, als voorbeeld voor beambten ter detectie van vervalsingen. Ik zal hier niet verder speculeren over het verschijnsel dat in Spanje proeven bovenmate een weg vonden naar de verzamelaars, maar dit onderwerp verdient zeker aandacht.

Hoe dan ook, van de Rode Kruisserie zijn door de drukkers in Londen opmerkelijk veel proeven vervaardigd, en in meer vormen dan tot dan toe bij de F.N.M.T. gebruikelijk was. Dat was wellicht omdat het ging om een buitenlandse opdracht, met meerdere betrokken partijen, waaronder het Spaanse Rode Kruis en *Correos*. Misschien ook hadden de verantwoordelijken bij *Correos* en het Rode Kruis een ander, meer materieel oogmerk.

In tabel 2 gaven we reeds alle kleuren voor de zegels van de gewone post, met in de rechter kolom die van een aantal niet-uitgebrachte proeven. In tabel 3 staat een overzicht van de kleuren van de luchtpostzegels, links de definitieve en rechts die voor de proeven. Een kolom voor de koloniën ontbreekt hier uiteraard.

WAARDE	KLEUR	KLEUR PROEVEN
5c	<i>Zwart + Paars</i>	<i>Blauw + Ultramarijn Donkergroen + Groen</i>
10c	<i>Hemelsblauw + Zwart</i>	<i>Hemelsblauw + Zwart Groen + Groen</i>
15c	<i>Blauw + Oranje</i>	<i>Bruinzwart + Okergeel</i>
20c	<i>Rood + Groen</i>	
25c	<i>Rood + Zwart</i>	<i>Donkergroen + Groen</i>
30c	<i>Bruin + Blauw</i>	
40c	<i>Groen + Bruinrood</i>	<i>Lila + Karmijn</i>
50c	<i>Oranje + Zwart</i>	<i>Donkergroen + Zwart</i>
1p	<i>Zwart + Groen</i>	<i>Zwart + Groen Donkergroen + Groen</i>
4p	<i>Karmijn + Geel</i>	

Tabel 3. Kleuren van de zegels voor de luchtpost

De *Edifil Especializado* (2020:64-65,68) geeft de volgende soorten proeven, die men met zekere regelmaat bij handelaren en op veilingen tegen kan komen. In veel gevallen zijn exemplaren bekend voor alle waarden van de serie, zowel voor de gewone post als de luchtpost. Er zijn ook soorten proeven die voor slechts een deel van de waarden zijn aangetroffen. Hier volgt een min of meer complete opsomming van soorten proeven voor de basisserie van 1926.

(a) Opdruk 'MUESTRA' in zwarte hoofdletters

Afb. 27 Opdruk 'MUESTRA' (Ed.330M, 345M, 347M, 348M)

Deze soort proef is te vinden voor alle waarden van de gewone post en de luchtpost. Proeven zullen in het algemeen in veel geringere aantallen beschikbaar zijn dan de zegels zelf. Een typisch aantal voor Spaanse zegels uit de vooroorlogse periode is 1.000 exemplaren. Ze zijn veelal als complete serie op de markt terecht gekomen, zodat alle exemplaren even talrijk zijn, en de catalogusprijs typisch geldt voor de complete serie, met identieke waarden voor de individuele zegels. Dat is voor de meeste hier getoonde proefseries het geval. Ter vergelijking: van de basisserie ligt tussen 50.980 stuks voor de zegel met de kleinste oplage, de 30 céntimos, en 227.380 voor het meest frequente exemplaar, de 25 céntimos, beide van de gewone post.

Er zijn bij Waterloo & Sons enkele kartonnen vouwbladen vervaardigd met daarop geplakt 12 van de 14 zegels van de gewone post, vier van de luchtpost en een exemplaar van elk van de vijf Afrikaanse gebieden, alle met de zwarte 'MUESTRA' opdruk.[6] Er is een koordje aan bevestigd, hetgeen sterk suggereert dat dit geheel bedoeld was om aan de muur te worden gehangen. Het is mij niet bekend wie de opdracht voor dit object heeft verstrekt, en aan wie het ter beschikking werd gesteld. Een cadeautje voor de bobo's van *Correos* en het *Cruz Roja*? Of een vroeg voorbeeld van 'merchandise', onder welk label nevenproducten van de postzegelproductie heden ten dage 'in de markt' worden gezet?

Afb. 26 Wandbord met een deel van de serie met MUESTRA' opdruk

Verderop zullen we zien dat de 'MUESTRA' opdruk niet alleen voorkomt in hoofdletters ('*mayúsculas*') maar ook in kleine letters ('*minúsculas*'). Bovendien verschijnt hij naast horizontaal gedrukt ('*de palo*'), zoals in afbeelding 25, ook verticaal ('*de perfiles*').

(b) Doorlopende ronde gaten ('*taladros continuados*')

Afb. 29 Doorlopende ronde gaten (Ed.325MT/348MT)

Het is even wennen om dergelijke gemutileerde zegels in het album te willen stoppen. Het is duidelijk waarom ze, alhoewel (veel) schaarser, nooit meer waard zullen zijn dan de corresponderende onbeschadigde zegels. Immers, dergelijke gaten zijn waarschijnlijk niet al te moeilijk om te 'vervalsen'. Het is puur een methode om misbruik van deze proeven te voorkomen, net als van de andere soorten natuurlijk. Deze soort is er voor alle waarden van de gewone post en de luchtpost.

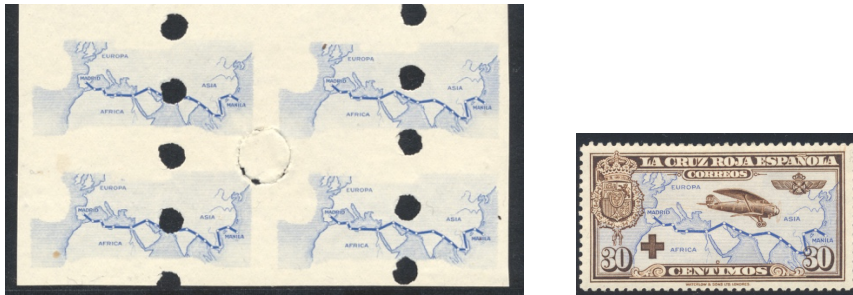
(c) Doorlopende ronde gaten ongetand ('*taladros continuados sin dentar*')

Afb. 30 Doorlopende ronde gaten ongetand (Ed.344MTs)

Er bestaat voor zover bekend slechts één waarde van dit ongetande soort proef: de 30 céntimos luchtpost. Ongetande proeven kunnen uiteraard wel in waarde uitstijgen boven die van de getande proeven.

De tweekleurige zegels van de luchtpost zijn opgebouwd uit twee aparte ontwerpen, corresponderend met de beide kleuren. Bij type H zijn dat het kader inclusief het vliegtuig versus de kaart. Dat blijkt onder meer uit het feit dat hiervan aparte proeven bekend zijn geworden. In het geval van het middenstuk behorend tot de 30 céntimos is die proef eveneens 'ongeldig' gemaakt middels doorlopende gaten. Als deze zegels inderdaad in twee drukgangen zijn vervaardigd, dan kwam het kaartje vermoedelijk als eerste, omdat het kader er overheen gedrukt lijkt.

Afb. 31 Doorlopende ronde gaten op partiële proefdruk van Ed.344

(d) Gat in een hoek ('*taladro angular*')

Afb. 32 Hoekgat (Ed.325MTas/338MTas)

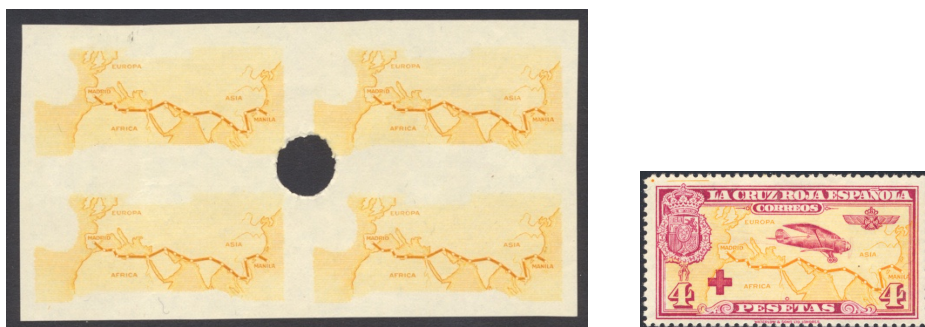
Ook deze vorm van ongetande proeven komt voor. Bij de gewone post bestaat er zo'n exemplaar voor elk van de 14 waarden (Ed.325/38MTas). Proeven winnen in mijn optiek aan authenticiteit als ze daadwerkelijk als zodanig gebruikt zijn, bijvoorbeeld als ze zijn voorzien van kanttekeningen, zoals de vijf in afbeelding 32. Die kunnen uiteraard later zijn aangebracht, en er zijn voor zover ik weet geen keurmeesters die zich hierover in bijbehorende certificaten uitspreken.

Bij de luchtpost zijn tot nu toe slechts vier waarden bekend geworden met een dergelijke vermindering, alle van type H: de 15, 20 en 40 céntimos, en de 4 peseta's. Drie daarvan staan in afbeelding 33.

Afb. 33 Hoekgat (Ed.341MTs, 342MTs, 348MTs)

Ook van deze zegels zijn losse proeven van het kaartgedeelte bekend, die op dezelfde wijze verminkt zijn. In afbeelding 34 staat het exemplaar behorende bij de zegel van 4 peseta's. Hieruit wordt duidelijk waarom de hoekgaten op elk van de vier posities kunnen verschijnen: het gat werd simpelweg tussen elk blokje van vier zegels aangebracht. In een vel van 10 bij 10 zegels betekent dit dat alle vier aldus ontstane vormen even frequent voor zullen komen: elk 25 maal.

Afb. 34 Hoekgat op partiële proefdruk van Ed.348

Merk overigens op dat bij de proef in afbeelding 31 ook een halfhartige poging is gedaan om zo'n centraal gat te produceren. Dat zou een dubbele toepassing zijn van een in dit geval nogal overbodige operatie.

(e) Gat in een hoek, andere kleuren ('*taladro angular colores cambiados*')

Afb. 35 Hoekgat, andere kleuren (Ed.325aMTs/338aMTs)

Als proef soort (d), echter deze zegels zijn in de 'koloniale' kleuren. Men zou daarom kunnen stellen dat ze thuishoren in de catalogus van de koloniale uitgaven, en niet in die van Spanje zelf. Ze zijn er voor alle 15 waarden, inclusief de 60 céntimos, die zoals we eerder zagen alleen bij twee koloniale series voorkomt. Anders gekleurde luchtpostexemplaren met deze vermindering zijn niet bekend.

Een echt kijkje in de keuken van het ontwerpproces krijgt men in afbeelding 36. Dit zijn proeven – in de blauwe proefkleur en de uiteindelijk kleur lila – van de kaders van de 20 céntimos expreszegel. Dit laat duidelijk zien dat ook deze tweekleurige zegel in twee fasen ontstond. Het Engelse commentaar maakt duidelijk dat dit geen product was van Spaanse bodem. Zo is het oordeel over het wapenschild bij de rechter proef dat dit als geheel zwak overkomt; ook bij de linker proef staat kennelijk iets over het wapen. Of het geholpen heeft laat ik graag aan het oog en het oordeel van de lezer over.

Afb. 36 Proeven van het kader van de 20 céntimos (Ed.338PMT)

(f) Opdruk 'WATERLOO & SONS LTD / SPECIMEN' plus een klein gat ('taladro')

Afb. 37 'WATERLOO' met klein gat (Ed.326cMT, 331cMT, 335cMT, 338cMT)

Deze proeven zijn er voor een zevental waarden van de zegels van de gewone post. Hier heeft de (Engelse) drukker duidelijk zijn stempel op gezet. De zegels zijn in afwijkende kleuren uitgevoerd, dus dit zijn echte kleurproeven; zie de rechter kolom in tabel 2. Er bestaan eveneens ongetande versies in dezelfde kleuren. Het kleine gat zit op de plek van de waarde aanduiding.

Ook de luchtpost kent deze soort kleurproef. Die zegels zijn in de afwijkende kleurenparen uitgevoerd zoals die te vinden zijn in de rechter kolom van tabel 3. Ze bestaan in de getande variatie voor zeven van de tien waarden: alle vijf van type G en twee van type H. In afbeelding 38 staan drie voorbeelden van deze proeven.

Afb. 38 'WATERLOO' met klein gat luchtpost (Ed.341aMT, 345aMT, 346aMT)

Een curiosum zijn de proefvelletjes van de luchtpostzegels met de opdruk 'WATERLOO & SONS LTD. / SPECIMEN' en klein gat. Deze velletjes omvatten negen exemplaren van type G, waaronder alle vijf verschenen waarden. Alle zegels zijn alle uitgevoerd in donkergroen en zwart, en het kan daarom nooit de bedoeling zijn geweest dat dit velletje als zodanig zou verschijnen. Het is te vinden in afbeelding 39. Op de bovenste rij vinden we de waarden 1 peseta en 5 en 10 céntimos. Op rij twee staan drie exemplaren van de 25 céntimos en op de onderste rij drie van de 50 céntimos. Het is vermoedelijk een van de meer schaarse objecten behorend bij deze uitgifte. De vlekken veroorzaakt door de bruinkleurige plakkers links en rechts boven neem ik dus maar voor lief, in dit geval.

Afb. 39 'WATERLOO' klein gat, velletje alle luchtpostzegels type G (Ed.339H)

De losse waarden uit deze velletjes worden niet apart gecatalogiseerd, op de 50 céntimos na. Van die waarde zijn naar ik aanneem ook complete proefvellen van 100 zegels geproduceerd, waarvan het exemplaar rechts in afbeelding 38 dan afkomstig zal zijn.

(g) Alleen opdruk 'WATERLOO & SONS LTD / SPECIMEN'

Afb.40 'WATERLOO & SONS LTD' (Ed.333dMTa)

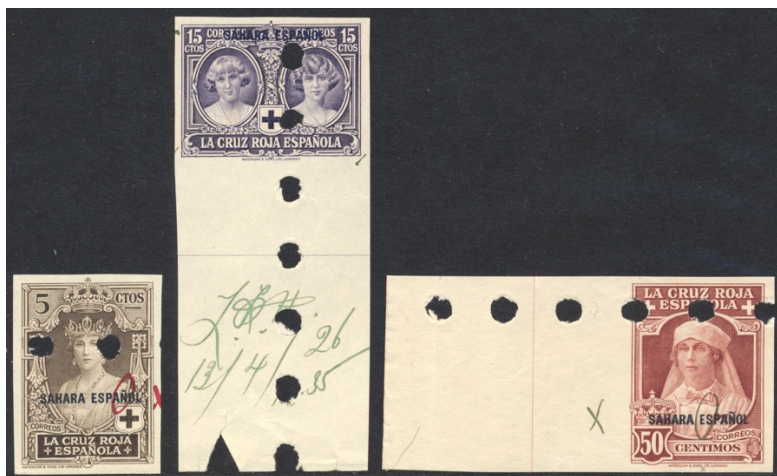
De variant zonder klein gat bestaat voor een aantal waarden van de gewone post, zes getand en tien ongetand. Ook deze zijn uitgevoerd in de alternatieve kleuren. Van de luchtpost zijn er slechts twee waarden in deze versie bekend, de 15 en 50 céntimos, beide alleen ongetand.

6. Proeven van de koloniale uitgaven

Ook van de koloniale versies van de serie bestaan er proeven. Voor zover ik heb kunnen nagaan zijn ze er in elk geval van soort (b) – de doorlopende ronde gaten - voor alle vijf gebieden. Ik toon er enkele, die laten zien dat ze daadwerkelijk als proeven zijn gebruikt, omdat de ontwerpers er aantekeningen op hebben aangebracht. In afbeelding 41 zien we drie exemplaren van de Zona Protectorado Español, en in afbeelding 42 drie van Sahara Español.

Afb. 41 Doorlopende ronde gaten bij Zona Protectorado Español

Afb. 42 Doorlopende ronde gaten bij Sahara Español

Degene die verantwoordelijk was voor het doorboren van de proeven van Tanger in afbeelding 43 had er duidelijk echt zin in: dit is geen half werk. Of dit voldoende is voor het invoeren van een cataloguscategorie 'dubbele doorboringen' waag ik overigens te betwijfelen.

Afb. 43 Proef met dubbele ronde gaten bij Tanger

Mij zijn van de koloniale uitgiften ook proeven bekend van de soort (a), de opdruk 'MUESTRA'. Deze zijn vermoedelijk schaarser dan de soort (b). Ik kan alleen enkele exemplaren laten zien van Sahara Español, maar ik neem aan dat ze ook voor de andere gebieden bestaan. Wellicht zijn ze er niet voor alle waarden.

Afb. 44 Proeven met 'MUESTRA' Sahara Español

Proeven van de koloniale overdrukken van de soorten (c) t/m (g) zijn mij niet bekend. Ik neem aan dat het in dit geval uitsluitend ging om het keuren van de opdrukken, en dat niet meer naar de zegels zelf is gekeken. Die waren vermoedelijk al goedgekeurd op basis van de Spaanse exemplaren. Het is dan ook plausibel dat er voor de koloniale versies aanzienlijk minder soorten proeven vervaardigd zijn.

7. Varianten van de basisserie

Zoals ik in een eerdere bijdrage heb betoogd (Bakker 2019) biedt de Spaanse filatelie naast de hoofdnummers uit de catalogus een groot aantal varianten op de basiszegels, die het verzamelen verder kunnen verdiepen, en de Spaanse filatelie tot een van de rijkere domeinen maakt. De meest voorkomende varianten zijn ongetande zegels (*sin dentar*), gedeeltelijk ontbrekende tanding, afwijkende kleuren (*colores cambiados*), kleurfouten (*error de color*), drukvariaties (*variedades de transferido*) en drukfouten (*errores de composición*). Naast het opmerkelijke aantal soorten proeven valt er bij de Rode Kruis basisserie op dit punt echter relatief weinig te beleven, en de variatie blijft ook beperkt tot de zegels voor de gewone post.

Allereerst is er een ongetande versie van de 5 céntimos bekend geworden. De *Edifil Especializado* (2020:63) vermeldt dat alle bekende exemplaren afkomstig zijn van de onderrand van het vel, hetgeen het aantal voorkomende exemplaren natuurlijk inperkt. Mogelijk hebben er ooit zelfs slechts tien exemplaren van bestaan.

Verder zijn er drie waarden van de koloniale uitgiften die zonder opdruk zijn gebleven. Het betreft een paarsbruine 20 céntimos, een lichtblauwe 40 céntimos en een 1 peseta in vermiljoen. Deze zegels zijn uiteraard geen kleurproeven of kleurfouten, maar wel degelijk bewust in afwijkende kleuren vervaardigd voor de vijf koloniale uitgiften. Ze staan in de catalogus desondanks te boek als 'error de color', kleurfout, met de toevoeging 'ec'. Van de 20 céntimos zijn er de afgelopen jaren enkele exemplaren op de markt verschenen. Een ervan is te vinden rechts in afbeelding 45.

Afb. 45 De 20 céntimos: Spanje, met en zonder opdruk (Ed.330ec)

De 40 céntimos en de 1 peseta zonder opdruk zijn slechts in ongetande staat bekend. De eerste werd aangeboden op een recente veiling, en is te vinden in afbeelding 46. Dit exemplaar is niet identiek aan de zegel die staat afgebeeld in de *Edifil Especializado* (2020: 63), dus daar zijn er op zijn minst twee van.

Afb. 46 De 40 céntimos: koloniale versie zonder opdruk (Ed.333ecs)

Van de 1 peseta wordt vermeld dat er slechts één enkel exemplaar bekend is. Dat maakt deze zegel dus net zo schaars als de fameuze 1¢ zwart-op-magenta van Brits-Guyana, die onlangs voor ruim \$10 miljoen is geveild. In de catalogus staat geen prijs vermeld, maar die zal bij veiling ongetwijfeld een aantal nullen minder blijken te zijn dan die van de illustere Guyanese eenling.[7]

8. Latere uitgiften van de serie

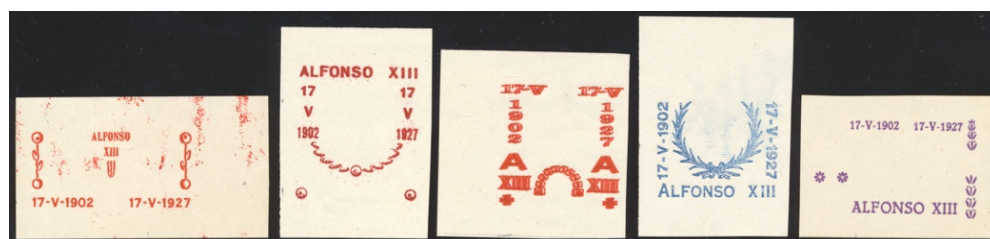
Op zijn zestiende verjaardag – dat was op 17 mei 1902 - werd Alfonso XIII, die reeds bij zijn geboorte vaderloos was, gekroond tot koning van Spanje.[8] In 1927 vierde hij op die dag dus zijn 25-jarig ambtsjubileum. Het Spaanse Rode Kruis verkeerde nog immer in grote financiële nood, en niet alleen vanwege de koloniale oorlogen. Men had ook recent hulp geboden bij de ravage aangericht bij recent noodweer in Noord-Afrika. De organisatie beschikte ondertussen nog over grote aantallen onverkochte zegels van de serie uit 1926, met al die koninklijke portretten en die fraaie vliegtuigjes. De gedachte werd dan ook geboren om deze zegels te voorzien van een opdruk ter ere van het koninklijk jubileum. Die voor de nieuwe aangelegenheid opgetuigde versie zou dan op de heugelijk dag via de postkantoren in de verkoop worden gebracht. De portretten op de basisserie maakten dit tot een voor de hand liggende keuze, en men hoefde niet meer na te denken over de afbeeldingen. Een deel van de opbrengst zou wederom ten goede moeten komen aan het Rode Kruis, de eigenaar van de zegels. Dit voorstel kreeg de goedkeuring van de diverse betrokken autoriteiten.

Op dinsdag 17 mei 1927 verschenen er maar liefst 53 zegels, voorzien van diverse soorten jubileumopdrukken. Ze waren slechts die ene dag geldig voor frankering, dus ook nu weer werd in de eerste plaats gedacht aan de verzamelaars als doelgroep. Deze vracht aan nieuwe uitgiften viel in drie delen uiteen. In de eerste plaats was er de complete serie van 14 zegels voor de gewone post plus de 10 voor de luchtpost waar we reeds kennis mee maakten, maar nu met een Alfonso jubileumopdruk. Verder werden op 12 van de waarden voor de gewone post en op vier voor de luchtpost naast de jubileumopdruk ook nog nieuwe frankeerwaarden opgedrukt, in totaal 19 zegels. En tenslotte werden ook nog eens 10 hoge waarden van de koloniale uitgiften voorzien van een jubileumopdruk plus een nieuwe waarde. Appendix 1 geeft een volledig overzicht van welke jubileumopdrukken op welke

Rode Kruiszegels terecht kwamen. We zullen voorbeelden van deze drie overdrukseries apart aan de orde stellen, telkens met de bijbehorende proeven en overige varianten.

9. Jubileumopdrukken op de basisserie

De complete basisserie van 1926 werd als gesteld voorzien van een opdruk waarin staan vermeld de naam van de koning en de twee cruciale data 17 V 1902 en 17 V 1927. Daarnaast is er een lauwerkrans of ander ornament. De *Edifil* catalogus vermeldt zes typen opdruk, genummerd van I t/m VI, en gekoppeld aan de zes typen zegels A t/m F die we hebben onderscheiden in sectie 2 hierboven. De kleur van de opdruk is zo gekozen dat hij contrasteert met de kleur van de betreffende zegel. Proeven van vijf van de zes typen opdrukken staan in afbeelding 46. Van type II kan ik helaas geen proef laten zien, maar deze vertoont grote overeenkomst met type V. Een aardigheidje van de hier getoonde proef van type IV is dat het een 'misdruk' betreft: de opdruk is dubbel afgedrukt. Misschien is dit aanleiding tot de introductie van een nieuwe verzamelcategorie.

Afb. 47 Jubileumopdrukken I, III, IV, V en VI

In tabel 4 staat per type opdruk op welke waarde(n) uit de serie hij werd toegepast. De kleur van de opdruk staat tussen haakjes.

TYPE OPDRUK	TYPE ZEGEL	WAARDE	WAARDE	WAARDE
I	A	1c (rood)	15c (rood)	30c (blauw)
II	B	2c (blauw)	50c (blauw)	
III	C	5c (rood)	40c (rood)	4p (blauw)
IV	D	10c (blauw)	20c (blauw)	1p (rood)
V	E	25c (blauw)	10p (groen)	
VI	F	20c Urg (paars)		

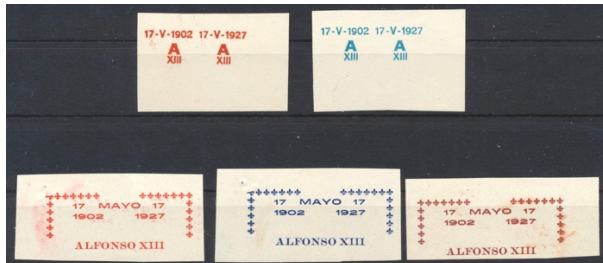
Tabel 4. Opdruktype per zegeltype en waarde gewone post

Afbeelding 47 toont van elk van de zes mogelijke combinaties een voorbeeld. Ze zijn gecatalogiseerd onder de nummers Ed.349 t/m 362.

Afb. 48 De zes typen jubileumopdruk A/F op de reguliere zegels

Alle 10 luchtpostzegels kregen eveneens een jubileumopdruk. Hiervan zijn er twee typen (I/II), corresponderend met de twee typen zegels (G/H). Ze vermelden weer beide data, en de naam van de vorst, bij type I afgekort tot de eerste letter. Afbeelding 49 toont beide typen, in de kleuren waarin ze op de zegels werden gedrukt: rood, blauw en bruin.

Afb. 49 Jubileumopdrukken I en II voor de luchtpost

Ook hier zijn er weer kleuraanpassingen aan die van de zegels zelf. Afbeelding 50 toont beide opdrukken op de corresponderende zegels in alle gebruikte kleuren, gecatalogiseerd onder de nummers Ed.363 t/m 372.

Afb. 50 De beide typen jubileumopdruk op de luchtpostzegels

In tabel 5 treft men alle combinaties van opdruk- en zegeltype. De kleur staat weer tussen haakjes.

TYPE OPDRUK	TYPE ZEGEL	WAARDE	WAARDE	WAARDE	WAARDE	WAARDE
I	G	5c (rood)	10c (rood)	25c (blauw)	50c (blauw)	1p (rood)
II	H	15c (blauw)	20c (blauw)	30c (rood)	40c (bruin)	4p (blauw)

Tabel 5. Opdruktype per zegeltype en waarde voor de luchtpost

Zoals mag worden verwacht bij opdrukken zijn er van deze en ook de hierna nog te bespreken zegels de nodige vervalsingen bekend geworden. Gezien de ultrakorte geldigheidsperiode van een enkele dag zijn er geen *falsos postales*.

9.1 Proeven

Ook de opdrukken behoeften een proefronde. Voor de zegels van de gewone post zijn ze er in drie vormen, alle met het woord 'muestra' opgedrukt. Er zijn twee complete series met die opdruk in *mayúsculas* (hoofdletters: 'MUESTRA'), hetzij in het zwart hetzij in het rood. Het woord staat soms horizontaal ('de palo') en soms

verticaal ('de perfiles') afgedrukt. Dat laatste kan zowel van beneden naar boven zijn (zie de 30c in afbeelding 50) als van boven naar beneden (zie de 20c).

Afb. 51 Opdruk 'MUESTRA' (Ed.349M, 355M, 356M, 362M)

Verder is ook nog een complete serie met opdruk in *minúsculas* (kleine letters: 'muestra') bekend. Die zijn uitsluitend in zwarte inkt uitgevoerd. De twee types zwarte opdruk werden tegelijk, in hetzelfde vel, geproduceerd, om mij niet erg duidelijke redenen. Bij de zegels met het verticale formaat, zoals de twee zegels links in afbeelding 51, bevinden de exemplaren met de kleine letters zich op de onderste rij, zodat er per vel tien verticale paren H(oofdletter)+k(leine letter) bestaan. Bij de zegels met een horizontaal formaat, zoals de twee rechts in de afbeelding, zitten de zegels met de kleine letters in de rechter kolom, zodat er per vel 10 horizontale paren H+k mogelijk zijn.

Ook bij de vijf luchtpostzegels van het type G vinden we het onderscheid hoofdletter/kleine letter voor het woord 'muestra' bij de proeven, zij het dat die opdruk hier uitsluitend in zwart is uitgevoerd. In dit geval zijn ze steeds 'de perfiles' gepositioneerd. En ook hier zijn de twee formaten H/k opgenomen in hetzelfde vel. Afbeelding 52 toont van elk een voorbeeld op de zegel van 50 céntimos. De vorm met de kleine letters bevindt zich weer in de rechter kolom van het vel, hetgeen het voorkomen van tien horizontale paren H+k mogelijk maakt. De vijf zegels van het type H kennen alleen een horizontale 'MUESTRA' opdruk in hoofdletters. Een voorbeeld daarvan staat rechts in de afbeelding.

Afb. 52 Opdruk 'MUESTRA' (Ed.370M, 370Ma, 369M)

Hier is een kanttekening op zijn plaats. In principe is de eerder gemaakte observatie ten aanzien van de positionering van de opdruk op de zegels van type G juist. Echter, het is kennelijk voorgekomen dat het vel zonder de 'muestra' opdruk op zijn kop in de drukpers werd gelegd, zodat de *minúsculas* in de linker kolom in plaats van de rechter terecht kwamen. Afbeelding 53 toont twee paartjes die dit overtuigend laten zien. Links staat een 'normaal' paar met de rechter velrand, en de kleine letters op de rechter zegel, van beneden naar boven, zoals het vermoedelijk ook bedoeld is. Rechts staat een paar met de linker velrand, en de kleine letters op de linker zegel. Als gevolg van de omkering staan de 'muestra' opdrukken nu ook rechts op de zegels, en dienen van boven naar beneden gelezen te worden. Deze 'drukfout' wordt niet genoemd in de catalogus. De bijbehorende nummering zou mijns inziens Ed.372Mhi moeten luiden. Maar wellicht kwam deze omkering even vaak voor als de gecatalogiseerde richting, en is van een fout geen sprake.[9]

Afb. 53 Opdruk 'MUESTRA', normaal en kopstaand (Ed.363M, 372M)

De 'muestra' opdrukken konden dus wel eens op hun kop komen te staan, en ze werden ook wel eens een rijtje opgeschoven. Dat geschiedde bij het type H. In afbeelding 54 staat links een blokje van de onderste twee rijen van het vel van de 40 céntimos luchtpostzegel. Terwijl er op de een na onderste rij nog keurig een afdruk van 'MUESTRA' staat ontbreekt deze op de onderste rij. Als dit veroorzaakt is doordat de drukplaat met deze opdrukken een regel te hoog was ingesteld, dan zou het blokje rechts in de afbeelding, met 'MUESTRA' op de velrand, een bewijsstuk daarvan kunnen zijn. Het paar rechts, dat ik op het internet vond, en ook van de onderste twee rijen stamt, vertoont dezelfde fout. Aan deze drie voorbeelden valt af te lezen dat deze opdruk nogal ruimhartig werd gepositioneerd.

Afb. 54 Opdruk 'MUESTRA' ontbreekt op onderste regel (Ed.369Mhpy)

9.2 Varianten

Waren er, zoals we reeds eerder constateerden, bij de basisserie voor Spaanse begrippen weinig varianten, de opdrukken gaven wel degelijk aanleiding tot het uit de pas lopen. Zo treffen we bij de gewone post een dubbele en zelfs drievoudige opdruk aan bij de 2 céntimos en de 5 céntimos. Dat is het gemakkelijkst vast te stellen als we kijken naar de weergave van de jubileumdatum aan de rechterzijde van de zegels. Die zijn vergroot weergegeven rechts in de afbeelding. Ik neem aan dat dit een gevolg is van het feit dat de bewuste vellen meerdere malen door de drukpers zijn gehaald, zij het per ongeluk of met opzet.

Afb. 55 Enkelvoudige, dubbele en drievoudige opdruk (Ed.351, 351hh, 351hhh)

Was hier sprake van overdadigheid in de opdrukken, tekortkomingen kwamen ook voor. Zo ontbreekt bij het exemplaar in afbeelding 56 een flink deel van de onderzijde van de rode opdruk. Deze fout is niet gecatalogiseerd voor enige van de veertien waarden. De code voor dit exemplaar zou moeten luiden Ed.351hp.

Afb. 56 Incomplete opdruk (Ed.351hp)

Tenslotte zijn er duidelijke verschuivingen van de opdruk geattesteerd bij de 50 céntimos. De catalogus vermeldt alleen een verschuiving in verticale richting (358hdv), maar ook verschuiving in horizontale richting blijkt voor te komen bij deze zegel. In afbeelding 56 staat daarvan een voorbeeld, in dit geval op een gebruikt exemplaar. Deze misser is dus kennelijk onopgemerkt gebleven bij de verschillende controlemomenten, en zelfs gewoon over de toonbank gegaan.

Afb. 57 Horizontale verschuiving opdruk (Ed.358hdv)

Een andere niet-gecatalogiseerde foutdruk staat in afbeelding 58. Het is een voorbeeld van 'calcada al dorso': de opdruk is ook op de achterzijde van de zegel terecht gekomen, in gespiegelde vorm. Dit is een vrij vaak voorkomend fenomeen bij Spaanse zegels, met name in de periode 1930-1950, en betreft opdrukken maar vaak ook (fragmenten van) zegelafbeeldingen zelf. Hier zien we de afdruk van de jubileumopdruk op de gomzijde van de zegel van 25 céntimos. Het betreft een paartje van rechtsonder in het vel, waarvan alleen het rechter exemplaar de opdruk aan beide zijden vertoont, zij het incompleet. Wat hier precies is misgegaan is mij niet geheel duidelijk.[10]

Afb. 58 Partiële opdruk op de gomzijde (Ed.355hc)

Tenslotte zijn er ontbrekende perforaties aangetroffen bij deze opdrukserie, horizontaal bij de 5 céntimos en aan de linker velrand bij de 2 en 25 céntimos. Dat is extra opmerkelijk omdat deze varianten niet gecatalogiseerd worden bij de basisserie. Deze mistandingen zijn dus kennelijk niet opgemerkt bij de oorspronkelijke productieronde, en kwamen pas aan het licht toen men met het plaatsen van de opdrukken begon. Gezien de noteringen in de catalogus zijn ze dan ook behoorlijk schaars. Net als bij andere ontbrekende tandingen zijn overigens gevaarlijke vervalsingen bekend, waarbij de tanding is afgeknipt. De marges van dergelijke exemplaren zullen uiteraard behoorlijk smal zijn. Het veiligst is dergelijke afwijkingen als paartje te verzamelen, met de ongetande rand tussen de zegels.

Ook bij de luchtpost is er het nodige misgegaan bij het overdrukken. De meest bekende fout is het wegvallen van het cijfer '7' uit de jubileumdatum bij type I/G. Dat gebeurde op positie 1 en 8 van elk vel voor alle vijf waarden, met als gevolg dat twee procent van deze zegels dit mankement vertoont. Dit maakt duidelijk dat voor alle vijf gevallen dezelfde opdrukplaat gebruikt is, alleen de kleur van de gebruikte inkt verschilt. De betrekkelijke gewoonheid van deze misdruk komt tot uitdrukking in de bescheiden cataloguswaarden voor deze zegels, plus het feit dat hier ook een notering staat voor gebruikte exemplaren. Zelfs paartjes van een correcte zegel en een misdruk zijn niet zeer moeilijk te vinden. In afbeelding 59 staan er twee. Links treft men een paartje van de 50 céntimos, waar de linker zegel het defect vertoont. Die zouden dus zowel van posities 1-2 als 8-9 afkomstig kunnen zijn. Het rechter paartje, van de 25 céntimos, heeft het manco aan de rechterzijde, dus dit moeten de posities 7 en 8 zijn.

Afb. 59 Weggevalen '7' in jaartal (Ed.370t, 367t)

Aanmerkelijk schaarser is de fout '*habilitación invertida*' (kopstaande opdruk). Die komt voor bij drie waarden van opdruk type I en drie van type II. In afbeelding 60 staat een voorbeeld van elk van beide.

Afb. 60 Kopstaande opdruk (Ed.371hi, 372hi)

En er ging meer mis. Zo werd soms de verkeerde kleur inkt voor de opdruk gebruikt. Die op de 30 céntimos is normaliter rood, maar abusievelijk werd ook blauw toegepast, zoals te zien is in afbeelding 61. Ook bij de andere zegels van het type H kan deze fout aangetroffen worden.

Afb. 61 Rode en foutieve blauwe opdruk (Ed.368, 368hcc)

Een andere bij opdrukken vaker optredende fout is de verdubbeling, waarvan we reeds een voorbeeld zagen in afbeelding 55. Ook bij de luchtpostzegels komt dit voor, wederom alleen bij die van type H. Afbeelding 62 toont drie slachtoffers: de 15, 30 en 40 céntimos. In het laatste geval is zelfs sprake van een dubbelfout: de extra opdruk is blauw terwijl de oorspronkelijke bruin is.[11]

Afb. 62 Dubbele opdruk (Ed.365hh, 368hh, 369hh)

Deze laatste fout gunt ons wellicht onbedoeld een blik in de keuken van het drukproces. Hier kan onmogelijk sprake zijn geweest van een drukpers die last had van de hik. Men moet 'abusievelijk' een reeds bedrukt vel nogmaals in de drukpers hebben gelegd. Dat dit ook met de andere twee zal zijn gebeurd kan afgeleid worden uit het feit dat de afstand tussen beide afdrucken aanzienlijk is, met name bij de 15 céntimos.

Een laatste fout die ik kan tonen, en die ook het product is van dubbele doorvoer van het vel, treft men aan in afbeelding 63. Hier is sprake van een juiste plus een kopstaande opdruk. Dit komt kennelijk alleen voor bij deze zegel van 50 céntimos.

Afb. 63 Gewone plus kopstaande opdruk op een zegel (Ed.370hhi)

Hier is het kennelijk bij gebleven. Andere mogelijke fouten – kopstaande opdruk in andere kleur, al of niet dubbel en/of gecombineerd met een juiste opdruk – zijn niet gecatalogiseerd.

Van al deze fouten is wellicht alleen de eerste - het systematisch wegvallen van de '7' op twee velposities - te wijten aan het falen van de apparatuur of een menselijke fout. De overige zijn naar alle waarschijnlijkheid bewust vervaardigd, en vervolgens terecht gekomen bij de handel. Naast de absurd korte frankeergeldigheid zijn het met name dergelijke 'opzettelijke' fouten die maken dat velen de *Cruz Roja*-serie en zijn opvolgers zijn gaan zien als de eerste speculatieve uitgifte van de Spaanse posterijen. Het leidt hoe dan ook geen twijfel dat de postzegelhandel er, tot

op de dag van vandaag, vele malen meer aan heeft verdiend dan wat ooit aan het Spaanse Rode Kruis is toegefallen.

10. Jubileumopdrukken op de basisserie met nieuwe waarden

Vermoedelijk om een nog groter deel van de nog aanwezige voorraden Rode Kruiszegels op te kunnen ruimen kwam men op de gedachte deze naast de jubileumopdruk tevens te voorzien van een nieuwe frankeerwaarde. In dit geval werden niet alle veertien zegels van de basisserie van een extra opdruk voorzien: de 1 céntimo en de expresse zegel werden ongemoeid gelaten. Naast de reeds bestaande 13 verschillende frankeerwaarden die voorkomen bij de jubileumserie werden zo nog eens 7 nieuwe waarden geïntroduceerd. Voorts vond men het nodig om ook nog drie reeds bestaande waarden aan deze opdrukken toe te voegen. In twee gevallen was de opgedrukte waarde zelfs gelijk aan die van de betreffende zegel zelf, en wel bij de 25 céntimos en de 10 peseta's; wellicht een filatelistisch unicum.

Voor deze exercitie waren maar liefst 13 verschillende opdrukken nodig, in de catalogus genummerd van I t/m XIII. Dit grote aantal is met name het gevolg van het feit dat er niet minder dan zeven nieuwe waarden aan de complete serie werden toegevoegd. Vijf daarvan – 3, 4, 55, 80 céntimos, en 2 peseta's – hadden tot dan toe nog nimmer op een Spaanse zegel gestaan sinds de invoering van de peseta in 1872. En de andere twee slechts bij hoge uitzondering: 75 céntimos (Ed.212, Ed.225) en 5 peseta's (Ed.187). Appendix 2 geeft een overzicht van alle 77 waarden van de complete serie.

Bij de vervaardiging van de opdrukken werd uitgegaan van de opdruk van de typen I t/m V van de reeds bestaande jubileumontwerpen, waaraan vervolgens de nieuwe waarden werden toegevoegd. Drie voorbeelden ervan staan in afbeelding 64. Links staat steeds de oorspronkelijke opdruk, en rechts ervan de versie met de toegevoegde, al of niet nieuwe frankeerwaarde. De kleuren waarin ze werden uitgevoerd kunnen weer verschillen, afhankelijk van de kleur van de zegel waarop ze werden aangebracht.

Afb. 64 Opdrukparen III+XII, IV+IX en V+XIII

Per type zegel is overigens consequent hetzelfde type jubileumopdruk gebruikt, net als bij de jubileumserie zonder de gewijzigde waarden. Tabel 6 geeft hiervan een overzicht.

WAARDE ZEGEL	TYPE OUDE OPDRUK	WAARDE NIEUWE OPDRUK	TYPE NIEUWE OPDRUK	AFGELEID VAN OUDE
2c	II	3c	I	II
2c	II	4c	II	II
25c	V	10c	III	V

25c	V	25c	IV	V
2c	II	55c	V	II
10c, 20c	IV	55c	VI	IV
15c, 30c	I	75c	VII	I
5c	III	80c	VIII	III
40c	III	2p	IX	III
1p	IV	2p	X	IV
50c	II	5p	XI	II
4p	III	5p	XII	III
10p	V	10p	XIII	V

Tabel 6. Toegevoegde waarden bij de jubileumopdrukken

Voor wat betreft de kleuren was men minder strikt. Overheersen bij de opdrukken zonder een nieuwe waarde de kleuren rood en blauw, bij de geherwaardeerde versies komen daar zwart en groen bij. In afbeelding 65 staan enkele van de meer in het oog lopende voorbeelden van deze van een nieuwe frankeerwaarde voorziene opdrukken, steeds naast het exemplaar zonder die nieuwe waarde. Links zien we de zegel van 50 céntimos met blauwe opdruk (Ed.358) met daarnaast het exemplaar met nieuwe waarde 5 peseta's in het groen (Ed.385). Het valt verder op dat de opdruk een stuk lager is terecht gekomen. Dit komt overigens overeen met de afbeelding in de catalogus. In het midden staat de jubileumzegel van 10 peseta's (Ed.361) met als buurman de 10 peseta's overdruk hierop (Ed.387). Beide opdrukken zijn groen. Rechts, tenslotte, staat de zegel van 30 céntimos met een blauwe jubileumopdruk. Bij de variant met de gewijzigde waarde ernaast is voor rood gekozen.

Afb. 65 Drie exemplaren van beide jubileumseries

Deze laatste zegel is afgestempeld met een van de vier speciale stempels die voor die gelegenheid waren geprepareerd, uiteraard op de enige dag waarop dat legitiem kon: 17 mei 1927. Of dit daadwerkelijk postaal gebruik betreft mag overigens worden betwijfeld, zodat hier vermoedelijk sprake is van welwillendheid.

We zagen in afbeelding 59 een voorbeeld van een opdruk in een geheel andere kleur dan de beoogde, die er in dat geval ook zelf opstond. Een ander type variant is een opdruk in een kleur die dicht ligt bij de bedoelde kleur, wellicht omdat een kleine fout is gemaakt bij het aanmaken van de inkt. Een voorbeeld daarvan staat in afbeelding 66. In plaats van de kleur rood, links in de afbeelding, is het purperrood geworden, hier bij een blok van zes exemplaren van de 2 peseta's op 40 céntimos.

Afb. 66 Kleurvariant in de opdruk bij de 2p op 40c (Ed.383hc)

Waren er bij de jubileumopdrukken zonder toegevoegde waarde nog exemplaren voor alle 10 exemplaren van de luchtpost, slechts vier van deze zegels werden voorzien van een opdruk met een nieuwe waarde. Deze zijn alle van het type G. Wellicht waren de voorraden van het type H inmiddels voldoende uitgeput. Alle overdrukken zijn opgewaardeerd tot een tamelijk ongebruikelijke 75 céntimos. De eerste specifieke luchtposttarieven werden overigens pas in 1929 ingevoerd. In 1927 was alleen sprake van een algemene luchtposttoeslag (*'sobreporte aéreo'*) van 50 céntimos per 20 gram voor de beperkte, veelal binnenlandse vluchten die er in die periode gemaakt werden. Hoe men tot die 75 céntimos is gekomen is de vraag, alsmede waarom dezelfde waarde op vier verschillende zegels werd aangebracht. Er werd vast vooral gedacht aan enthousiaste verzamelaars, die alles wat er maar uitgegeven werd in hun albums wilden terugzien.

In afbeelding 67 zijn alle vier van de uitgebreide opdruk voorziene exemplaren opgenomen. Alleen de zegel van 1 peseta is dus zonder deze opdruk gebleven. Net als bij de zegels voor de gewone post is de opdruk ook hier niet nieuw ontworpen maar een uitbreiding van de jubileumopdruk zonder nieuwe waarde aanduiding.

Afb. 67 Jubileumopdruk met nieuwe waarde op de luchtpostzegels (Ed.388/91)

De kleurstelling van de opdruk per zegel is gelijk gebleven, zij het dat het blauw op de oranje 50 céntimos een stuk donkerder is dan op de opdruk zonder waarde. In afbeelding 68 zien we de beide exemplaren. Ernaast staan proeven van de uitgebreide opdruk en de enkelvoudige versie die eraan ten grondslag heeft gelegen, beide in donkerblauw. Die laatste is kennelijk nooit toegepast.

Afb. 68 Beide luchtpostzegels met opdruk en de donkerblauwe versies

10.1 Proeven

En ook van deze van een nieuwe waarde voorziene jubileumopdrukken werden weer proeven vervaardigd, die in handen van de verzamelaars zijn gevallen. Van de zegels voor de gewone post zijn er wederom drie complete reeksen. Net als bij de opdrukken zonder de nieuwe waarden zijn er zwarte 'muestra' opdrukken in hoofdletters en in kleine letters, die weer samen in een vel voorkomen op de eerder aangegeven posities, zodat er weer tien horizontale en verticale paren per vel aanwezig zijn. Daarnaast is er ook weer een serie met een opdruk in rode hoofdletters. Als we de catalogusprijzen als maatstaf mogen nemen zijn deze proeven nogal wat zeldzamer dan die eerdere de nieuwe waarde-aanduidingen.

De luchtpost kent voor dit type opdruk alleen proeven voor de zegels van het type G. Hier is wederom sprake van de beide uitvoeringen binnen een vel, met 'muestra' in kleine letters in de rechter kolom, zodat horizontale paren met beide opdruktypen mogelijk zijn. Afbeelding 69 toont een van de vier paren, op de zegel van 50 céntimos. De velrand laat zien dat het hier inderdaad de posities 9 en 10 van de rij betreft. Ik ben hiervan tot op heden nog geen 'kopstaande' versies tegengekomen.

Afb. 69 Opdruk 'MUESTRA' + 'Muestra' (Ed.388M+388Ma)

10.2 Varianten

Nog meer tekst in de opdrukken, dus nog meer kans op afwijkingen. En die zijn er dan ook legio. Allereerst weer de zegels voor de gewone post. Het is niet verrassend dat er, net als bij de eerdere overdrukken, ook hier een 2 céntimos is gevonden met een ongetande linkerzijde, zij het nu met de nieuwe waarde van 4 céntimos opgedrukt. Er bestaat eveneens een gedeeltelijk ongetande 25 céntimos, maar nu zonder tanding onderaan. Alhoewel de zegel van 5 céntimos ook bij deze overdrukoperatie werd betrokken, en geherwaardeerd werd tot 80 céntimos, waren hier kennelijk geen vellen zonder horizontale perforatie meer van over. De overige varianten betreffen alle een fout in de opdruk. Ik noem er enkele ter illustratie; de overige zijn te vinden in de *Edifil Especializado* (2020:79-82). Het is overigens opmerkelijk dat het er zoveel meer fouten zijn dan bij de opdrukken zonder de nieuwe waarden, die min of meer beperkt bleven tot dubbele opdrukken op twee waarden uit een serie van dertien.

De eerste betreft een fout in het jaartal. Op de zegel van 50 céntimos met de nieuwe waarde van 5 peseta's staat de '9' in het jubileumjaar op zijn kop, zodat er '1627' staat in plaats van '1927'. Het feit dat deze fout niet optreedt op het verder identieke zusterzegel uit de jubileumserie zonder de nieuwe waarde suggereert dat er aparte ontwerpen zijn gemaakt. Deze fout is niet schaars: de catalogus meldt dat

hij te vinden is in alle zegels van de kolommen 2 en 7, dus 20 exemplaren per vel. Bij een geschatte drukgang van 68 vellen ontstonden aldus in totaal 1.360 zegels met deze fout. Al hebben die vast niet alle de tand des tijds doorstaan, er is geen sprake van grote zeldzaamheid.

Afb. 70 Fout in jaartal: '1627' i.p.v. '1927'(Ed.385t)

Voorts zijn twee nieuwe waardenopdrukken op de verkeerde zegel terecht gekomen. Zo belandde de 80 céntimos op de zegel van 2 in plaats van die van 5 céntimos, en de 2 peseta's op de 5 in plaats van de 40 céntimos. In afbeelding 71 staat steeds links de juiste combinatie en ernaast de foute. De nummering van de fout volgt overigens die van de opdruk, niet die van de betreffende zegel.

Afb. 71 Opdruk op verkeerde zegel (Ed.382, 382hz, Ed.383, 383hz)

Met de zegel uiterst rechts is overigens meer aan de hand: er is sprake van een driedubbelfout. Niet alleen staat hier de verkeerde waarde opgedrukt: 2 peseta's in plaats van 80 céntimos. De opdruk is ook nog eens dubbel, en bovendien verschoven. De codering voor dit, niet gecatalogiseerde, exemplaar zou mijns inziens moeten luiden: 383hhdz.

Ook hier komen kopstaande opdrukken voor, en wel een viertal. In afbeelding 72 staan daar drie van. Er is daarnaast nog een kopstaande 10 peseta's opdruk op de zegel van 10 peseta's.

Afb. 72 Kopstaande opdrukken (Ed.382hi, 383hi, 386hi)

Een andere oude bekende in het domein van de foute opdrukken is de '*habilitación con color cambiado*', ofwel een opdruk in een afwijkende kleur. Dat komt hier

tweemaal voor, in beide gevallen zwart waar het rood zou moeten zijn. Het voorbeeld in afbeelding 73 betreft de 2 peseta's op 40 céntimos. Vergelijking met het correcte exemplaar links laat zien dat de positionering van de opdruk best wel enigszins kon variëren.

Afb. 73 Kleurfout in de opdruk (Ed.383, 383hcc)

Een fout die we reeds bij de luchtpostopdrukken tegenkwamen is de dubbele opdruk waarvan er een kopstaand is. Dat is het geval bij de zegel van 75 op 30 céntimos.

Afb. 74 Dubbele opdruk, een kopstaand (Ed.381hhi)

Er bestaat zelfs een driedubbele opdruk, en wel van de 55 op 10 céntimos. Deze wordt regelmatig aangeboden op veilingen, en is kennelijk niet zeer schaars. De catalogus geeft er geen nummer aan, maar vermeldt dat hij opgevat dient te worden als '*maculatura*', ofwel drukuitschot. Een exemplaar staat in afbeelding 75.

Afb. 75 Driedubbele opdruk, gecatalogiseerd als '*maculatura*' (Ed.378hhh)

'*Maculaturas*' worden in het algemeen inderdaad catalogus-onwaardig geacht. Het zijn pure probeersels om de drukpers af te stellen, voorafgaand aan de daadwerkelijke productie, vaak op dun wegwerppapier, ongetand en ongegomd. Soms ook wordt het papier aan beide zijden gebruikt. Ze behoren in principe de afvalbak toe. Dat kan men zich wel voorstellen bij het wellicht meest bekende voorbeeld ervan als getoond in afbeelding 76. Het zijn twee waarden uit de serie 'Zinnebeeld van Spanje' uit de tijd van het Regentschap (1870). De vraagprijzen ervoor zijn over het algemeen bescheiden.

Afb. 76 *Maculatura* van 50 en 100 milésimas (Ed.107, 108)

Ik vind de drievoudige opdruk in afbeelding 75 echter van een iets andere orde: hij is op normaal papier, getand en gegomd. Ik zou er enigszins eigenwijs toch nummer Ed.378hhh aan toe willen kennen. Het ontgaat mij ook waarom de meervoudige opdrukken in afbeelding 55 het dan wel verdienen om als 'echte' fouten gecatalogiseerd te worden.

De laatste variant die ik aan de orde wil stellen is de '*habilitación desplazada*', de verschoven opdruk. Ook dit komt bij opdrukken wel vaker voor. Er lijkt geen formele norm te bestaan in hoeverre een opdruk verschoven moet zijn ten opzichte van de beoogde positie om als '*desplazada*' te gelden. Een goede indicator lijkt mij als een deel van de opdruk op een aanliggende zegel terecht komt, maar niet elke opdruk geeft daar aanleiding toe. In elk geval gold de opdruk in afbeelding 77 volgens de betreffende veiling wel als zodanig. Het is een exemplaar van de 2 peseta's op 40 céntimos, die we reeds eerder tegenkwamen. Daar zagen we een zeker verschil in positie tussen de twee getoonde zegels. Het verschil met het correcte exemplaar links is nu nog wat groter, zij het dat de opdruk nog net 'binnenboord' blijft. Er zijn ook verschoven opdrukken bekend van de 10 op 25 céntimos en van de 80 op 5 céntimos.

Afb. 77 Verschoven opdruk (Ed.383hd)

Er zijn ook weer opdrukvarianten bij de luchtpost van deze serie, zij het ditmaal minder dan bij de gewone post het geval was. Het wegvallen van het cijfer '7' uit de jubileumdatum bij type I/G treedt ook weer op bij de versie met de nieuwe waarde, en wel op dezelfde velposities 1 en 8. Dit lijkt te duiden op het gebruik van dezelfde platen als bij de opdrukserie zonder de nieuwe waarden. Bij een tweede oplage bevindt de fout zich echter op de posities 33 en 41, dus er zijn wat onderdelen verwisseld. De cataloguswaarden van deze afwijking liggen aanzienlijk hoger dan bij de opdruk zonder de nieuwe waarde, maar ze verschillen niet noemenswaard van die van de zegels zonder de fout. De fout is met name goed waarneembaar bij de opdrukken op de 25 en 50 céntimos, als te zien in afbeelding 78.

Afb. 78 Weggevallen '7' in het jaartal (Ed.390t, 391t)

Dan zijn er twee gevallen van kopstaande opdrukken, bij de 5 en 10 céntimos. En er is een dubbele afdruk op de 25 céntimos. Zie afbeelding 79.

Afb. 79 Kopstaande en dubbele opdruk (Ed.388, 389hi; 390hh)

Daarnaast vermeldt de catalogus nog twee zegels met verschoven opdruk, en een opdruk op de 25 céntimos waarvan de afstand tussen de 'XIII' en de '75 CTS.' 7 mm is in plaats van 8,5 mm.

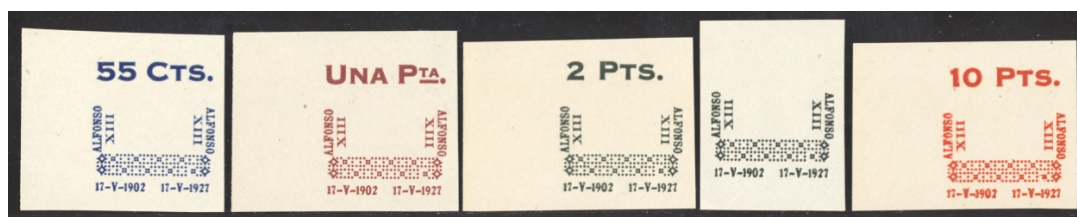
In mijn collectie bevindt zich een variant die niet is opgenomen in de catalogus. In dit geval is niet het rechterdeel van de bovenste opdrukregel weggevallen – de '7' van het jaartal – maar is de linkerkant van diezelfde regel het slachtoffer: het grootste deel van dag en maand – 17-V – is niet afgedrukt. In afbeelding 80 staan weer de twee zegels waarop dit het beste waarneembaar is. Een nummering in de trant van de *Edifil* voor deze serie zou zijn Ed.388ta t/m 391ta.

Afb. 80 Goeddeels weggevallen '17-V' in jaartal (Ed.390ta, 391ta)

11. Jubileumopdrukken op de koloniale series

Ook van de versies van de *Cruz Roja* serie met de opdruk van een van de vijf Afrikaanse gebieden, zoals besproken in sectie 4, waren er de nodige exemplaren overgebleven. Men beperkte zich bij het gebruik ervan voor de Jubileumopdruk echter tot de twee hoogste waarden van de vijf series: de geelbruine 4 peseta's (type C) en de paarse 10 peseta's (type E), in totaal tien zegels. Die werden voorzien van een jubileumopdruk en een nieuwe waarde. Het tekstdeel daarvan is uniform; wat verschilt is de kleur en de nieuw toegekende frankeerwaarde. In een geval – de 4 peseta's van Tanger - werd een nieuwe waarde achterwege gelaten, en gold nog steeds die van de zegel zelf. Dat neemt niet weg dat er ook bij deze serie een exemplaar is dat werd overgedrukt met zijn eigen waarde: 10 peseta's op 10 peseta's. Dit leidde tot zeven verschillende opdrukken, in diverse kleuren. In afbeelding 81 staan er vijf.

Afb. 81 Jubileumopdrukken op de koloniale zegels typen I, III, IV, V en VII

Tabel 7 geeft een overzicht van de verdeling over de vijf gebieden. Van elk gebied is er een zegel van beide hoge waarden, blijkt na enig gepuzzel. De meeste zijn overigens sterk in frankeerwaarde teruggebracht, en de resulterende waarden sluiten wederom niet of nauwelijks aan bij de in 1927 gangbare tarieven. Hier is dus evident sprake van een opruimingsuitgifte.

TYPE OPDRUK	GEBIED	WAARDE ZEGEL	WAARDE OPDRUK
I - blauw	Marokko	4p	55c
II - rood	Marokko	10p	80c
II - rood	Sahara	10p	80c
III - blauw	Guinea	10p	1p
III - rood	Tanger	10p	1p
IV - groen	Guinea	4p	2p
IV - rood	Sahara	4p	2p
V - groen	Tanger	4p	
VI - rood	Cabo-Juby	4p	5p
IV - rood	Cabo-Juby	10p	10p

Tabel 7. Jubileumopdrukken met waarde op koloniale zegels

In afbeelding 82 staan de vijf overgedrukte zegels van 4 peseta's van de vijf gebieden. Het valt op dat de opdrukken niet per se op dezelfde positie terecht zijn gekomen. Mijn indruk is dat hier nogal wat ruimte was voor variatie, zonder dat gesproken kan worden van '*habilitación deplazada*'.

Afb. 82 Jubileumopdrukken op de koloniale zegels van 4 peseta's

Van de gewone koloniale uitgiften waren er geen luchtpostzegels, dus die ontbreken logischerwijze ook hier.

Als eerder besproken behoorde bij de basisserie van 1926 een tiental speciale stempels, met vier plaatsaanduidingen: Madrid (zes verschillende), Barcelona (twee stuks), Sevilla en Larache. In de afbeeldingen 13 en 15 werden daarvan enkele getoond. Vier van deze stempels, alle met plaatsnaam Madrid en nu met datum 17. MAY. 1927, zijn ook toegepast op de Alfonso jubileumuitgiften. In afbeelding 83 staat een exemplaar van de 1 peseta jubileumopdruk op de 10 peseta-

waarde van de Tanger-uitgifte met een afstempeling middels het Madrileense aantekenstempel. Van de datum is nog net te lezen 'Y. 1927'; de dag is helaas buiten de boot gevallen.

Afb. 83 Gestempelde 1 peseta jubileumopdruk op 10 peseta's Tanger (Ed.396)

11.1 Proeven

Van deze dubbele opdrukserie bestaan proeven. Evenals van de eerdere series zijn die er met de opdruk 'MUESTRA' in zwart, hoofdletters en kleine letters. Deze zijn ook weer afkomstig uit hetzelfde vel, met de *minúsculas* nu op de onderste rij, wat weer verticale paren met beide lettertypen kan opleveren. Van vier exemplaren zijn ook rode 'MUESTRA' opdrukken bekend. Net als de jubileumopdrukken op de koloniale zegels zelf zijn de bijbehorende proeven schaars, en navenant hoog gewaardeerd in de catalogus.

11.2 Varianten

Er zijn diverse zegels van deze serie waarbij het een en ander is misgegaan met de opdrukken. De minst spectaculaire is wellicht de 55 céntimos op 4 peseta's waarbij de punt na de Cts is weggefallen. Dit is te zien in afbeelding 84.

Afb. 84 Geen punt na Cts (Ed.392t)

Verder zijn er twee exemplaren met dubbele opdruk waarvan een kopstaand, en wel de 1 peseta op 10 peseta's en de 5 peseta's op 4 peseta's. Die laatste staat links in afbeelding 85. Van de eerste bestaat er ook nog een versie met een driedubbele opdruk, tweemaal gewoon en een kopstaand. Die staat rechts in de afbeelding.

Afb. 85 Dubbele en driedubbele opdruk (Ed.400hhi, 395hhi)

Er zijn twee zegels met sterk verschoven opdruk. De eerste is de zegel van 2 peseta's op de 4 peseta's met een groene opdruk. De andere is vermoedelijk een van de meest schaarse zegels van de complete verzameling *Cruz Roja* 1926-27. Het betreft de 10 peseta's van Cabo Juby waar normaliter ook weer 10 peseta's als nieuwe waarde op zou moeten staan. Echter, in dit geval is de opdruk dermate naar boven verschoven dat de 'nieuwe' waarde buiten beeld is geraakt. Deze zegel staat in afbeelding 86, met links ernaast de correcte uitvoering. Als ik mij niet vergis is dit ook het exemplaar dat staat afgebeeld in de *Edifil Especializado* (2020:84).[12]

Afb. 86 Cabo Juby 10 peseta's met sterk verschoven opdruk (Ed.401hdv)

Dit is de laatste zegel behorende tot Rode Kruisserie 1926 en de ervan afgeleide Jubileumserie 1927 die in de Edifil staat afgebeeld. Het lijkt een waardige kandidaat om ook mijn overzicht van deze reeks mee af te sluiten.

12. De oplagen en de cataloguswaarden

Laten we tot slot eens kijken naar de aantallen die van deze zegels zijn geproduceerd. Ik laat de vijf koloniale series daarbij buiten beschouwing, alsmede alle varianten en de proeven, alhoewel van deze laatste soms aantallen bekend zijn. De *Edifil Especializado* (2020) geeft oplage-aantallen voor alle 77 zegels die tot de *Cruz Roja* en de *Jubileo de Alfonso XIII* serie behoren. Die aantallen zijn zoals wordt gesteld *sin carácter oficial*, wat vermoedelijk betekent dat ze niet berusten op officiële opgaven van *Correos*, maar ontleend zijn aan minder gezaghebbende bronnen, waaronder mogelijk het Rode Kruis zelf.

Wat op het eerste gezicht opvalt bij een aantal van de aangevoerde oplagen voor de zegels van de basisserie is dat deze eindigen op 80, terwijl alle zegels zijn geproduceerd in vellen van 100. Dat raadsel wordt echter opgelost als we de cijfers voor de Jubileumopdrukken ernaast leggen: die eindigen in de corresponderende gevallen op 20. De totalen voor elk van de basiszegels, al of niet met opdruk, komen dan ook keurig uit op een veelvoud van 100. Die totalen zijn te vinden in tabel 8 voor de zegels van de gewone post, en in tabel 9 voor die van de luchtpost.

Onder 'Aantal Versies' staat het aantal malen dat de betreffende zegel is verschenen als onderdeel van een van de series, zonder of met opdruk. Daarnaast staat de totale oplage van die versies, en daar weer naast de gesommeerde cataloguswaarde per basiszegel over alle behandelde series. Die is gebaseerd op de prijzen in de *Edifil* catalogus van het jaar 2020. Ik heb gekozen voor de notering met plakker (*). De postfrisnoteringen (**) liggen aanzienlijk hoger, meestal ruwweg het dubbele. Uit observaties ten aanzien van de behaalde resultaten op veilingen blijkt bovendien dat ze meestal worden ingezet en ook toegeslagen voor een groter

percentage van de catalogusprijzen dan de exemplaren met plakker, soms in de buurt van de 100%. De dagen van de postfris manie lijken bepaald nog niet over, althans niet in Spanje.

EDIFIL NUMMER	FRANKEER WAARDE	TYPE	AANTAL VERSIES	TOTALE OPLAGE	TOTALE WAARDE (2020)
325	1c	A	2	133.200	11,00
326	2c	B	5	264.100	40,00
327	5c	C	3	169.800	65,50
328	10c	D	3	133.600	146,00
329	15c	A	3	157.800	6,00
330	20c	D	3	129.700	73,00
331	25c	E	4	481.300	2,45
332	30c	A	3	108.500	261,25
333	40c	C	3	126.000	32,25
334	50c	B	3	108.800	31,25
335	1p	D	3	109.900	5,00
336	4p	C	8	133.600	343,00
337	10p	E	8	134.100	554,00
338	20c	F	2	103.400	17,00
TOTAAL			53	2.293.800	1587,70

Tabel 8. Totalen voor de gewone post

EDIFIL NUMMER	FRANKEER WAARDE	TYPE	AANTAL VERSIES	TOTALE OPLAGE	TOTALE WAARDE
339	5c	G	3	346.400	11,00
340	10c	G	3	298.180	43,00
341	15c	H	2	296.300	1,00
342	20c	H	2	297.900	1,00
343	25c	G	3	298.100	71,00
344	30c	H	2	297.900	1,00
345	40c	H	2	298.900	1,00
346	50c	G	3	297.900	30,00
347	1p	G	2	148.700	8,00
348	4p	H	2	48.400	270,00
TOTAAL			24	2.628.680	437,00

Tabel 9. Totalen voor de luchtpost

De zegel met de grootste totale oplage is de 25 céntimos van de gewone post – bijna een half miljoen - en die met de kleinste de 4 peseta's van de luchtpost - nog geen 50.000. Van de beide hoogste waarden van de gewone post, de 4 en 10 peseta's, zijn de meeste verschillende versies geproduceerd – acht stuks - en dat is vooral dankzij de koloniale versie van de jubileumopdrukken.[13]

De laagst geprijsde zijn de luchtpostzegels van het type H, met een gemiddelde cataloguswaarde over alle series van €0,50. Dat komt met name omdat er geen opdrukversies van bestaan, die vaak aanzienlijk geringere oplagen hebben die tot navenant hogere prijzen leiden. Alleen de zegel van 4 peseta's van dit type vormt een uitzondering: deze neemt met een gemiddelde van €135,- per uitvoering zelfs de toppositie in. De duurste individuele uitgifte is er een uit de koloniale opdrukreeks, en wel de 1 peseta op 10 peseta's in de rode uitvoering (Ed.396) met een notering van €270,-. De oplage ervan is met 5.800 stuks dan ook een van de bescheidendste van allemaal.

Beschouwen we de zeven deelseries apart – vier voor de gewone post en drie voor de luchtpost - dan is het interessant om voor elk daarvan vast te stellen wat de zegel is met de geringste oplage, omdat die bepaalt hoeveel complete series ervan zijn vervaardigd. Er zal een zekere correlatie bestaan tussen dit getal en het aantal nu nog voor handen zijnde series. Dat getal is te vinden in kolom vier van tabel 10. Rechts daarvan staat de frankeerwaarde van de meest schaarse zegel van de serie.

DEELSERIE	CATALOGUS NUMMERS	AANTAL	COMPLETE SERIES	WAARDE ZEGEL
Rode Kruis – gewone post	325 - 338	14	50.980	50c
Rode Kruis – luchtpost	339 - 348	10	31.580	4p
Jubileum – gewone post	349 - 362	14	11.500	10p
Jubileum – luchtpost	363 - 372	10	16.280	4p
Jubileum + waarde – gewone post	373 - 387	15	12.200	30c
Jubileum + waarde – luchtpost	388 - 391	4	11.700	50c
Jubileumserie koloniale opdrukken	392 - 401	10	5.400	4p
TOTAAL		77	5.400	

Tabel 10. Aantal geproduceerde complete series

Als alle zegels die ooit gedrukt werden ook verkocht zouden zijn en behouden gebleven, dan zouden er nu maximaal 5.400 verzamelingen kunnen zijn met een op de hoofdnummers complete collectie *Cruz Roja + Jubileo 1926-1927*. Dat is dan wel eventueel met postfris, ongebruikt en gebruikt door elkaar. Maar de opgegeven aantallen zijn niet de verkochte aantallen, en we moeten aannemen dat althans een deel van wat wel verkocht is gedurende de bijna 100 jaar die inmiddels verlopen zijn verloren is gegaan. Al was het alleen maar als gevolg van de Burgeroorlog, die tien jaar na het verschijnen van de zegels uitbrak, en die grote delen van Spanje in de as heeft gelegd.

Er is evidentie in de filatelistische literatuur dat in de orde van 3 à 4% van de oplage van min of meer reguliere zegels uiteindelijk bij de verzamelaars en handelaren terecht komt.[14] De *Cruz Roja* reeks is er echter niet zomaar een uitgifte. Zo is hij, gezien de ultrakorte geldigheidstermijn en de nogal ongewone frankeerwaarden van veel van de zegels, niet of nauwelijks voor frankering van poststukken aangewend. In dat laatste geval zal een groot deel van de oplage eindigen in de prullenbak, terwijl slechts een fractie bij de verzamelaars terecht zal komen. Wat er van de diverse oplagen van de *Cruz Roja* verkocht is, vond echter direct zijn weg naar de albums van de verzamelaars. Dat was naar wat ik vermoed vaak in de vorm van complete series, liever dan de losse zegels daaruit. Sindsdien circuleren deze tussen collecties, veilingen en handelarenvoorraden, waarbij relatief weinig verloren gaat. Daarom mag worden aangenomen dat een aanzienlijk hoger percentage bewaard is gebleven dan van wat er van meer de reguliere uitgiften overblijft.

In tabel 11 staan de schattingen van overgebleven complete series bij een vijftal min of meer realistische overlevingspercentages. Deze lopen van 10% tot een derde van het aantal exemplaren dat ooit geproduceerd is voor de zegel uit de betreffende deelserie met de geringste oplage. Dat laatste aantal, te vinden in de kolom 'Max', bepaalt immers het maximum aantal complete series dat ooit is geproduceerd, en is tegelijkertijd de bovengrens voor wat daarvan nu nog zou kunnen bestaan. Om aan te geven dat het om ruwe schattingen gaat, en om niet de

indruk te wekken dat dergelijke aantallen precies te berekenen zouden zijn, is alles op hele tientallen afgerond.

DEELSERIE	MAX	10%	15%	20%	25%	33.3%
Rode Kruis – gewone post	50.980	5.100	7.650	10.200	12.750	16.990
Rode Kruis – luchtpost	31.580	3.160	4.740	6.320	7.900	10.530
Jubileum – gewone post	11.500	1.150	1.730	2.300	2.880	3.830
Jubileum – luchtpost	16.280	1.630	2.440	3.260	4.070	5.430
Jubileum + waarde – gewone post	12.200	1.220	1.830	2.440	3.050	4.070
Jubileum + waarde – luchtpost	11.700	1.170	1.760	2.340	2.930	3.900
Jubileum koloniaal	5.400	540	810	1.080	1.350	1.800

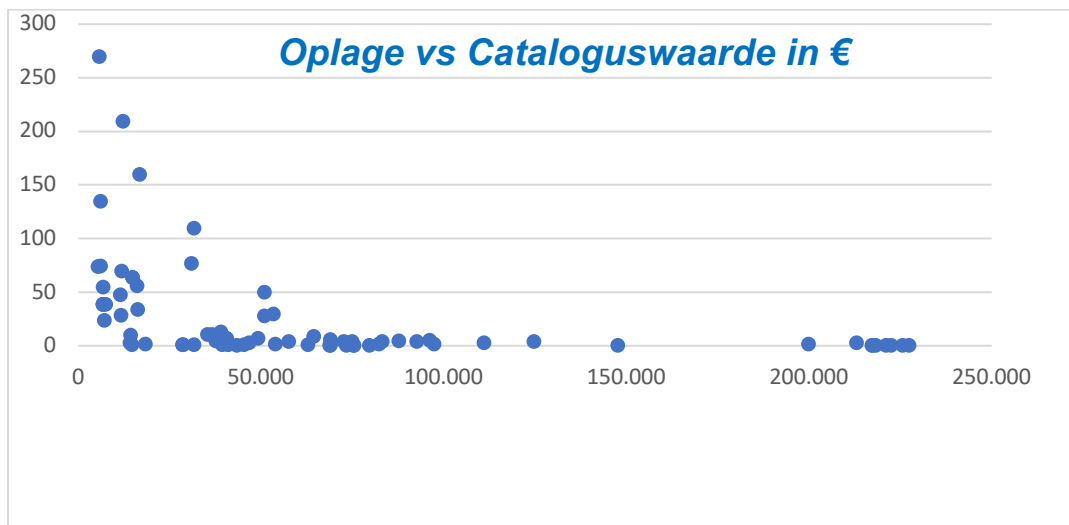
Tabel 11. Aantal geschatte bestaande complete series

Ik neem daarbij dan verder aan dat het overlevingspercentages van de series en de individuele zegels niet te zeer van elkaar zullen verschillen. Als deze hypothesen enig houtsnijden dan zou dus het aantal collecties waarin alle 77 zegels van de *Cruz Roja* en de *Jubileo de Alfonso XIII* aanwezig kunnen zijn ergens tussen de 540 en de 1.800 liggen. Voor de meeste deelseries liggen deze aantallen duidelijk hoger, soms aanmerkelijk. De zwakste schakel is uiteraard de zegel waarvan er daadwerkelijk de minste exemplaren behouden zijn gebleven. Afgaande op de oplagen en de catalogusprijzen is een gereede kans dat dit een van de exemplaren van de Koloniale Jubileumserie zal zijn. Want die is ongetwijfeld de 'sperserie', met een oplage die minder dan de helft bedroeg van enige andere deelserie. Dat is aan de prijzen ervoor op de respectievelijke veiling- en handelarensites goed te zien, vooral waar het postfris exemplaren betreft.

In hoeverre catalogusnoteringen iets zeggen over de nog bestaande aantallen in meer dan zeer globale zin is een hachelijke zaak. Uiteraard is er een zeker verband tussen die aantallen en de catalogusprijzen, maar er zijn vele factoren die tezamen bepalen hoe die laatste tot stand komen. Het belangrijkste achterliggende mechanisme is uiteraard dat van vraag en aanbod. Alleen frankeergeldige postzegels hebben een intrinsieke waarde; zodra ze gebruikt zijn of niet meer frankeergeldig is de waarde puur 'wat de gek ervoor geeft'. En dat kan per land enorm verschillen. We memoreerden hierboven reeds de enorme kloof die ligt tussen de recordprijs voor een uniek exemplaar van een Engelse kolonie en een dito exemplaar van een Spaanse proef. Als verzamel- of beleggingsobject is die ene zegel of dat ene land klaarblijkelijk aanzienlijk meer in trek dan het andere. In dat opzicht heeft Groot-Brittannië als land van de eerste postzegel natuurlijk een langere traditie en naar alle waarschijnlijkheid wereldwijd ook veel meer geïnteresseerde, en wellicht ook gefortuneerde, verzamelaars dan Spanje. Misschien ook in verband daarmee haken verzamelaars van Spanje eerder af bij de wat duurdere exemplaren, zodat de vraag daarnaar minder is. En wellicht om diezelfde reden hebben ze ooit al relatief minder van de duurdere zegels aangeschaft toen die nog aan loketten te koop waren. Daar speelt ook de relatieve welstand van een land en het aantal gefortuneerde verzamelaars door de tijden heen een cruciale rol.

Daarnaast speelt ongetwijfeld een rol het feit dat de catalogusprijzen voornamelijk worden vastgesteld door postzegelhandelaars. Die hebben natuurlijk de vinger aan de pols ten aanzien van de markt. Maar ze hebben geen belang bij het fundamenteel afprijzen van zegels die zich in hun voorraad bevinden, ook als de vraag ernaar inzakt. De prijsontwikkeling naar boven zal dus in 'goede' tijden aanzienlijk minder hinder ondervinden dan die naar beneden in 'slechte' tijden. En van dat laatste zijn de verzamelaars de laatste jaren weer eens de getuigen.

Maar er zal, ongeacht de marktwerking, toch een zeker verband bestaan tussen de oorspronkelijke oplagen en de nog overgebleven aantallen, en ook weer tussen die laatste en de catalogusnotering. Als we voor het gemak even aannemen dat van de nog resterende aantallen van de 77 zegels van de complete Rode Kruisreeks een even groot percentage van de oplagen behouden is gebleven, dan zou er, bij gelijkblijvende vraag, een directe correlatie moeten bestaan tussen de aantallen en de catalogusprijs. Op grond van de gegevens in de *Edifil Especializado* (2020) berekende ik de correlatie tussen deze twee grootheden, en kwam uit op een waarde van -0,3948. Dat is uiteraard in de verwachte richting: een negatief verband omdat lage aantallen tot hoge prijzen leiden. Het verband is echter niet erg sterk: een sterke correlatie zou meer in de richting van de -1.0 gaan. En dat wordt duidelijk als men kijkt naar de grafiek in afbeelding 87.

Afb. 87 Verband tussen oplage en cataloguswaarde

Elke blauwe punt vertegenwoordigt een van de 77 zegels uit de complete serie. Aan de rechterzijde vindt men de exemplaren met een zeer hoge oplage, en die hebben consequent lage cataloguswaarden. De kentering komt bij de oplage van zo'n 50.000 stuks of minder: daar lijkt het verband tamelijk zoek. Waar dit precies aan kan liggen behoeft een meer nauwgezette studie van deze zegels. De meest voor de hand liggende oorzaak is dat er geen sterk verband is tussen de oorspronkelijke gedrukte aantallen, wat ervan verkocht is, wat er nu nog over is, het aanbod en de vraag. Ik zal het hier laten bij deze speculaties.

13. Andere Rode Kruis en aanverwante uitgaven van Spanje

De serie van 1926 was het eerste postale eerbetoon aan het (Spaanse) Rode Kruis. Maar er zijn nog de nodige latere uitgaven van *Correos* die aan deze organisatie, en meer in het algemeen aan het thema 'humanitaire hulp' zijn gewijd. Ik ga er ter afsluiting van dit relaas in vogelvlucht langs, want dit onderwerp verdient eigenlijk een aparte bijdrage.

In de eerste plaats het Rode Kruis zelf. Van juli 1936 tot april 1939 woedde in Spanje de vernietigende Burgeroorlog, die honderdduizenden slachtoffers eiste, niet alleen op het slagveld maar ook onder de burgerbevolking. Er moet in het verdeelde

land genoeg werk aan de winkel zijn geweest voor het Rode Kruis, maar de geschiedenis daarvan moet wellicht nog worden geschreven. In het Republikeinse kamp verschenen in juni 1938 twee zegels opgedragen aan het *Cruz Roja Española*, beide met een forse toeslag van 5 peseta's. Er was een zegel voor de gewone post met het brieftarief van 45 céntimos en een zegel voor de luchtpost. Die laatste was in feite een overdruk van de eerste, met een extra 3 peseta's luchtrecht. Ze staan in afbeelding 88. De afbeelding erop doet onmiskenbaar aan een slagveldsituatie denken. Deze uitgifte wordt nader besproken in Bakker & Beek (2017), dat verscheen in *Iberia* 118. Aan de nationalistische kant werd deze uitgifte met grote verontwaardiging ontvangen. Men vond dit een vorm van politieke propaganda ten koste van een neutrale organisatie, waarvoor ook nog eens in vreemde valuta moest worden betaald.

Afb. 88 Rode Kruiszegels van de Republiek 1938 (Ed.767/8)

Eerst het honderdjarig jubileum van het Rode Kruis vormde weer de aanleiding voor *Correos* tot een uitgifte. De betreffende zegel verscheen op 28 oktober 1963, een dag voor de echte verjaardag van de organisatie. De voorstelling erop toont ons de Bijbelse figuur van de barmhartige Samaritaan. Het tarief is 1 peseta, dat voor een binnenlandse brief. Inmiddels was de maximumkaart gemeengoed geworden.

Afb. 89 Honderdjarig bestaan van het Rode Kruis in 1963 (Ed.1534)

Tot aan het einde van de Eerste Wereldoorlog opereerden de nationale Rode Kruisorganisaties in hoge mate autonoom. In 1919 werd op voorstel van Henry Davison, op dat moment de voorzitter van de Amerikaanse tak, een organisatie in het leven geroepen die beoogde de activiteiten van de nationale vestigingen te coördineren. Dit leidde tot de oprichting van de Liga van Rode Kruisorganisaties, die dus in 1969 zijn vijftigste verjaardag vierde. Hieraan werd door de Spaanse post een zegel gewijd. Daarop verscheen naast een rood kruis en een rode

halvemaan ook de Iraanse rode leeuw, een symbool dat inmiddels in ongebruik is geraakt.

Afb. 90 Vijftigjarig bestaan van de Liga van Rode Kruisorganisaties (Ed.1925)

In het jaar 1988 bestond het Rode Kruis 125 jaar, maar dat is de beleidsmakers bij *Correos* kennelijk ontgaan. Of men vond 125 niet per se een memorabele leeftijd. Anders was dat in 2013, toen de 150 jaar werd aangetikt. Dit was aanleiding tot de uitgifte van een heel velletje. Daarin bevinden zich zes identieke zegels van €0,90, gedrapeerd rond een vignet met het portret van Henri Dunant. Dat laatste is omgeven door een hartvormige perforatie, maar dit uitgedrukte zegel heeft geen frankeerwaarde. In afbeelding 91 staat dit 'hartstuk' van het velletje, geflankeerd door twee zegels, voor de verandering eens een echt gebruikt exemplaar.

Afb. 91 Honderdvijftigjarig bestaan van het Rode Kruis 2013 (Ed.4828)

Kort voor de completering van deze tekst verscheen een carnet ter promotie van de filatelie, weer eens zo'n 'product' van de posterijen zonder aanwijsbare postale toepassing. Er zitten vier zegels van €0,04 op geplakt, waarvan het niet duidelijk is hoe die eraf gehaald kunnen worden. En als dit al lukt, dan heeft men vijf carnets nodig om tot het tarief van een binnenlandse brief te komen, en zelfs elf voor een brief naar het buitenland. Aan de voorzijde - links in afbeelding 92 - lezen we verder dat van het aankoopbedrag €1 gaat naar het *Cruz Roja Española*. Aan de achterzijde staat dat de opbrengst ten goede komt aan het verplegend personeel en de slachtoffers van Covid-19.

Afb. 92 Filatelistisch carnet uit 2020 (Ed.5433CP)

De Nationalisten gaven weliswaar geen zegels uit ten bate van het Rode Kruis, maar er werd in de periode 1937-1953 wel jaarlijks een uitgifte gewijd aan de bestrijding van de Tuberculose, die gedurende die periode hevig huishield in het door de oorlog getroffen Spanje. Men had bepaald dat er rond de kerstdagen en nieuwjaar, als de hoeveelheden verstuurde post een maximum bereikten, een toeslag ten bate van de bestrijding van deze ziekte diende te worden betaald. Daartoe verscheen elk jaar een serie van meestal vier of vijf zegels, waarvan er enkele louter voor de toeslag dienden, en enkele andere naast de toeslag ook frankeergeldig waren, met vermelding van een gangbare frankeerwaarde. Op deze zegels staat ook een rood kruis, maar dat is het Lotharingse kruis, dat o.m. het symbool is van de tuberculosebestrijding.

In afbeelding 93 staat de betreffende serie uit 1948. We zien, van links naar rechts: een toeslagzegel van 5 céntimos en een van 10 céntimos; een zegel met het brieftarief van 50 céntimos plus 10 céntimos toeslag; en een toeslagzegel van 25 céntimos voor luchtpoststukken. Juist dit kruis, dat er neem ik aan in een aparte drukgang bij werd geplaatst, is vaak het slachtoffer geworden van drukfouten.

Afb. 93 Pro Tuberculosos 1948 (Ed.1040/43)

Het Rode Kruis werd in het midden van de negentiende eeuw op het slagveld geboren. Een eeuw en enkele wereldoorlogen later raakte de aandacht voor humanitaire doelen verbreed, en daarvan getuigt de filatelie. In de periode 1960-2020 verschenen in Spanje naast de eerdergenoemde uitgiften naar mijn schatting nog eens rond de 70 zegels die op een of andere wijze passen in een thema 'humanitaire doelen'. In afbeelding 94 staan enkele van deze uitgiften ter illustratie daarvan. Van links naar rechts: reddend zwemmen, veilig verkeer, bloeddonatie, tegen huiselijk geweld, en veiligheid op de werkplek.

Afb. 94 Humanitaire doelen (Ed.2202, 2312, 2355, 3779, 4227)

Vanaf 2006 is er zelfs jaarlijks een serie *valores cívicos* (iets als: burgerplichten), met zulke onderwerpen als recycling, zuinig met water, gevaren van drugsgebruik, veilig internet, tegen racisme en pesten, en behoud van de leefomgeving. Maar als gezegd: deze verdienen een eigen artikel.

Een actuele uitgifte in dit verband, waar ook het Rode Kruissymbool weer opduikt, is de envelop in afbeelding 95, uitgegeven in oktober 2020 als eerbetoon aan de gezondheidswerkers die in de vuurlinie stonden ten tijde van de Covid-19 crisis. Hij is gefrankeerd met een zegel voor het A-tarief, dat voor een binnenlandse brief.

Afb. 95 Ter ere van de gezondheidswerkers tijdens Covid-19

14. Slot

In deze bijdrage heb ik getracht een overzicht te geven van de complete verzameling bestaande uit de 24 zegels van uitgifte voor de *Cruz Roja* uit 1926 en de 53 van de *Jubileo de Alfonso XIII* van 1927, die werd gevormd door opdrukken op de eerdere serie. We keken naar de uiteenlopende bijbehorende proeven en overige varianten, waaronder gedeeltelijke en compleet ongetande exemplaren, kleurvariaties en misdrukken. We maakten een onderscheid tussen zeven deelseries, vier voor de gewone post en drie voor de luchtpost. We besteedden tevens enige aandacht aan de vijf series van de *Cruz Roja* uitgifte met de naam opgedrukt van evenzovele door Spanje bezette gebieden in Noord- en West-Afrika.

We kunnen concluderen dat men op basis van deze serie een verzameling kan vormen die op zich een album kan vullen, en waarbinnen men zich uitgebreid verder kan specialiseren. Er zijn zeker nog ontdekkingen te doen, met name ten aanzien van de opdrukken. En er zijn zegels van redelijke tot grote zeldzaamheid te bemachtigen voor niet al te schokkende prijzen, zeker als men ze vergelijkt met wat voor even schaars materiaal van andere landen moet worden betaald. Gezien de ultrakorte frankeergeldigheid van de respectievelijke deelseries is het verzamelen

van echt gebruikte zegels en met name van gelopen stukken een interessante uitbouwmogelijkheid. Dat laatste geldt a fortiori voor de uitgiften met de jubileumopdruk.

Appendix 1: Jubileumopdrukken per basiszegel

In de linker kolom staan de catalogusnummers van de zegels van de Rode Kruisserie. Per zegel staan in de kolommen ernaast de catalogusnummers van de zegels van de Jubileumserie die van de betreffende zegel zijn afgeleid. Is een catalogusnummer roodgekleurd, dan heeft de betreffende zegel een nieuwe frankeerwaarde gekregen. Die laatste zijn in de tabel in appendix 2 terug te vinden.

EDIFIL NUMMER	FRANKEER WAARDE	GEWONE POST						
		AFG1	AFG 2	AFG 3	AFG 4	AFG 5	AFG 6	AFG7
325	1c	349						
326	2c	350	373	374	377			
327	5c	351	382					
328	10c	352	378					
329	15c	353	380					
330	20c	354	379					
331	25c	355	375	376				
332	30c	356	381					
333	40c	357	383					
334	50c	358	385					
335	1p	359	384					
336	4p	360	386	392	397	398	399	400
337	10p	361	387	393	394	395	396	401
338	20c	362						

EDIFIL NUMMER	FRANKEER WAARDE	LUCHTPOST	
		AFG1	AFG2
339	5c	363	388
340	10c	364	389
341	15c	365	
342	20c	366	
343	25c	367	390
344	30c	368	
345	40c	369	
346	50c	370	391
347	1p	371	
348	4p	372	

Appendix 2: versies per frankeerwaarde

In de linker kolom staan de frankeerwaarden van de zegels van de Rode Kruisserie en de erop gebaseerde Jubileumserie. Ernaast staan de catalogusnummers van de zegels met de betreffende frankeerwaarden. De opgedrukte nieuwe waarden van de laatste drie deelseries zijn in **rood** weergegeven. Goed te zien is dat hiermee zeven nieuwe frankeerwaarden werden geïntroduceerd, waarvan er vijf nog niet eerder waren voorgekomen sinds de introductie van de peseta in 1872, en twee – 75 céntimos en 5 peseta's – slechts een enkele maal. Naast de twee fantasiewaarden 3 en 4 céntimos zijn die alle hoog tot zeer hoog. Geen van de rode waarden komt overeen met een op dat moment gangbaar tarief. Verder zijn er voor vrijwel alle frankeerwaarden meerdere zegels beschikbaar, tot zes aan toe. Dit heeft uiteraard sterk bijgedragen tot het speculatieve aanzien van met name de Jubileumserie.

FRANKEER WAARDE	1	2	3	4	5	6
1 céntimo	325	349				
2 céntimos	326	350				
3 céntimos	373					
4 céntimos	374					
5 céntimos	327	339	351	363		
10 céntimos	328	340	352	364	375	
15 céntimos	329	341	353	365		
20 céntimos	330	338	342	354	366	
25 céntimos	331	343	355	367	376	
30 céntimos	332	344	356	368		
40 céntimos	333	345	357	369		
50 céntimos	334	346	358	370		
55 céntimos	377	378	379	392		
75 céntimos	380	381	388	389	390	391
80 céntimos	382	393	394			
1 peseta	335	347	359	371	395	396
2 peseta's	383	384	397	398	399	
4 peseta's	336	348	360	372		
5 peseta's	385	386	400			
10 peseta's	337	361	387	401		

Noten

[1] Vermoedelijk ook wel van alle Spaanse series, inclusief de permante. Maar geen kans natuurlijk tegen sommige series uit andere landen. Dan is de kampioen naar alle waarschijnlijkheid de Britse *Machin*-serie met het portret van koningin Elisabeth II, die in 1969 begon en waarvan het einde nog niet in zicht lijkt. Dè kandidaat voor het Guinness Book of Records.

[2] Tenzij anders vermeld zijn de afgebeelde zegels, proeven, varianten en poststukken afkomstig uit de collectie van de auteur.

[3] Dit was slechts enkele malen eerder voorgekomen. Allereerst bij twee waarden uit de serie met Isabel II voor het jaar 1865, en een uit 1867. De serie uit 1920 ter gelegenheid van het VII Congres van de U.P.U. heeft een zwarte afbeelding binnen een gekleurd kader.

[4] Deze spreuk werd geïntroduceerd door Karel V naar aanleiding van de ontdekkingsreizen van de Spanjaarden naar Amerika. Het is een positieve variant op de oorspronkelijke versie van de Romeinen, die aangaf dat volgens hen de wereld ophield bij de ingang tot de Middellandse Zee, om en nabij de Rots van Gibraltar. Dat punt beschouwden zij dan ook als 'Non Plus Ultra', ofwel: 'Tot hier en niet verder'. Columbus was in 1492 uit Palos vertrokken, dat zich iets ten westen van Gibraltar bevindt.

[5] Met dank aan Gabriel Garcia Márquez.

[6] De *Edifil* catalogus (202:64) vermeldt dit als volgt: '*Existen **unas** láminas de presentación ...*' hetgeen lijkt te duiden op een gering aantal. De prijsopgave komt overigens globaal overeen met de cataloguswaarde van de erop geplakte zegels met de 'MUESTRA' opdruk.

[7] Een ongetand exemplaar van de 1 peseta in de kleur donkergroen, dat niet in de catalogus staat vermeld, werd enige tijd geleden aangeboden door Iberphil voor een prijs die ook duidt op aanmerkelijke zeldzaamheid.

[8] De afbeelding op de in 1901 verschenen *Cadete*-serie is dus een getrouw portret van Alfonso bij zijn aantreden als vorst. Dit zou de langlopende serie blijven tot 1909, het jaar waarin de *Medallón*-serie verscheen, waarbij het jeugdportret werd vervangen door dat van een volwassen vorst.

[9] De (onwaarschijnlijke) code Ed.372hiM zou dan een proef zijn van de zegel met de kopstaande jubileumopdruk. Er zit de nodige systematiek in de codering van de varianten in de *Edifil* catalogi, zij het dat er wel enige inconsistentie aanwezig is. Eenmaal ingevoerde nummeringen of coderingen wijzigen in latere edities heeft mogelijk verregaande consequenties voor de gehele filatelistische wereld, dus dit wordt zelden of nooit gedaan.

[10] Ook manipulatie kan helaas niet uitgesloten worden. Het feit dat de afdruk niet compleet is lijkt de authenticiteit van de fout echter te ondersteunen.

[11] Een consequentere catalogusnummering zou dan ook moeten luiden 369hhcc.

[12] Mogelijk is het zelfs het enige bestaande exemplaar. De bijbehorende veilingomschrijving stelt dat '*A día de hoy único ejemplar conocido*'. Dat is voor zover ik kan nagaan sindsdien nog niet weerlegd.

[13] Schier (2011:98) stelt dat van de hoogste waarde van de jubileumopdrukken met de nieuwe waarden, de 10 peseta's op 10 peseta's (Ed.387), aanvankelijk slechts 2.000 exemplaren werden gedrukt. Dit was dan ook een soort sperwaarde, waarvoor de handelaren in 1927 75 peseta's bedongen, ruim zevenmaal de postkantoorwaarde, niet veel minder dan wat voor de overige zegels tezamen werd gevraagd. Tien jaar later werden overigens nog eens vele duizenden van deze zegel

door het Rode Kruis bijgedrukt en verkocht, wat de cataloguswaarde ervan dramatisch deed dalen.

[14] Horsey (2013) laat dit overtuigend zien voor de Engelse zegel van £5 die werd uitgegeven in 1882. Dit was weliswaar een extreem kostbare zegel, maar deze is wel veel gebruikt en bleef ongeveer 25 jaar te koop bij de grotere postkantoren.

Bronnen

Bakker, Dik (2019). *Spanje: grenzen aan de verzameling*. *Iberia* 129: 11-33.

Bakker, Dik & Nico Beek (2017). *Rode Kruis uitgifte 1938*. *Iberia* 118: 8-12.

De Figueiredo, Albertino (2005). *Catálogo de Sellos 1850-2005 Especializado* (26ª Edición)¹. Barcelona: *Filabo*.

Horsey, John (2013). *The £5 Orange*. London: Stanley Gibbons.

Laiz, Ángel et al (2020). *Catálogo Unificado Especializado de Sellos de España Tomo II (1901-1939)*. Madrid: *Edifil*.

Schier, Oswald (2011). *Manual de la Filatelia Española*, Tomos I & II.

Barcelona:
Filatelia de Barcelona.

Vinkenborg, Hans (2020). *De Rode Kruis FDC's uit 1926 van de Spaanse Koloniën*. *Iberia* 132: 24-27.

<https://es.wikipedia.org/wiki/Kaulak>

https://nl.wikipedia.org/wiki/Rode_Kruis